

Sąd Najwyższy
Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych

4/2016

BIULETYN
SĄDU NAJWYŻSZEGO
Izba Pracy Ubezpieczeń Społecznych
i Spraw Publicznych

REDAKCJA
Eliza Maniewska

WSPÓŁPRACA
Daniel Eryk Lach, Michał Raczkowski, Izabela Twardowska-Mędrek

SEKRETARZ REDAKCJI
Hanna Elba
tel. 22 530 83 28

WYDAWCA:
Sąd Najwyższy
00-951 Warszawa, Plac Krasińskich 2/4/6
www.sn.pl

Spis treści

I. UCHWAŁY

Nauczycielskie świadczenie kompensacyjne – rozwiązanie przez nauczyciela stosunku pracy – umowa o pracę na czas określony (III PZP 1/16, III UZP 3/16)	5
Procedura właściwa dla rozpoznania odwołania od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne przeciwko funkcjonariuszowi służby więziennej (III PZP 4/16).....	6

II. ZAGADNIENIA PRAWNE DO ROZSTRZYGNIĘCIA

Odwołanie od decyzji dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym – zwrot kosztów procesu – wynagrodzenie adwokata lub radcy prawnego (III UZP 2/16).....	7
Decyzja ETPCz – wznowienie postępowania – art. 114 ustawy emerytalnej (III UZP 4/16).....	20
Obowiązek nabycia energii elektrycznej wytworzonej w OZE przez podmiot wykonujący zadania sprzedawcy z urzędu (III SZP 1/16).....	28

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA IZBY

Komunikaty do orzeczeń zapadłych w kwietniu 2016 r. (dr Eliza Maniewska).....	35
Tezy bieżących orzeczeń (dr Izabela Twardowska-Mędrek).....	38

IV. OPRACOWANIA I ANALIZY

dr Jacek Skoczyński Nauczycielskie świadczenie kompensacyjne – rozwiązanie przez nauczyciela stosunku pracy – umowa o pracę na czas określony (Notatka do sprawy III PZP 1/16).....	47
dr Eliza Maniewska Procedura właściwa dla rozpoznania odwołania od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne przeciwko funkcjonariuszowi służby więziennej (Notatka do sprawy III PZP 4/16).....	53

V. ORZECZENIA, KTÓRE ZOSTANĄ OPUBLIKOWANE W OSNP 2016/4.....	66
--	----

VI.	NAJNOWSZE PUBLIKACJE Z ZAKRESU PRAWA PRACY I	
	UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH	(dr Eliza Maniewska)
	69

I. UCHWAŁY

Nauczycielskie świadczenie kompensacyjne – rozwiązanie przez nauczyciela stosunku pracy – umowa o pracę na czas określony

Postanowienie Sądu Najwyższego z 30 marca 2016 r. (III UZP 3/16)

Na podstawie art. 219 w związku z art. 391 § 1 i art. 398" k.p.c. zarządził połączenie do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy o sygnaturze akt III UZP 3/16, w której skład orzekający Sądu Najwyższego przedstawił składowi powiększonemu Sądowi Najwyższego zagadnienie prawne:

"Czy prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego przysługuje także w razie rozwiązania umowy o pracę na czas określony z upływem czasu, na jaki została zawarta (art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, Dz. U. Nr 97, poz. 800 ze zm.)?"

ze sprawą o sygnaturze akt III PZP 1/16, w której Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego przedstawił składowi siedmiu sędziów Sądu Najwyższego zagadnienie prawne:

"Czy przesłanka "rozwiązania przez nauczyciela stosunku pracy", o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. Nr 97, poz. 800 ze zm.) jest spełniona w przypadku, gdy umowa o pracę rozwiązuje się z upływem czasu, na który została zawarta (art. 30 § 1 pkt 4 k.p.)?"

J. Iwulski

Nauczycielskie świadczenie kompensacyjne – rozwiązanie przez nauczyciela stosunku pracy – umowa o pracę na czas określony

Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2016 r. (III PZP 1/16)

Warunek rozwiązania stosunku pracy wymagany do nabycia nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego (art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, Dz. U. Nr 97, poz. 800 ze zm.) jest spełniony w przypadku, gdy umowa o pracę rozwiązuje się z upływem czasu, na który była zawarta.

T. Flemming-Kulesza, J. Frańczak, Z. Hajn, Z. Myszka, M. Pacuda, J. Strusińska-Żukowska, M. Wrębiakowska-Marzec

Sąd Najwyższy podjął uchwałę po rozpatrzeniu zagadnienia prawnego przekazanego wnioskiem Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego z 1 lutego 2016 r. (BSA III-4110-1/16):

„Czy przesłanka „rozwiązania przez nauczyciela stosunku pracy”, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. Nr 97, poz. 800 ze zm.) jest spełniona w przypadku, gdy umowa o pracę rozwiązuje się z upływem czasu, na który została zawarta (art. 30 § 1 pkt 4 k.p.)?”

oraz zagadnienia prawnego przekazanego do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego postanowieniem z 8 marca 2016 r. (II UK 101/15):

„Czy prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego przysługuje także w razie rozwiązania umowy o pracę na czas określony z upływem czasu, na jaki została zawarta (art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, Dz. U. Nr 97, poz. 800 ze zm.)?”

Procedura właściwa dla rozpoznania odwołania od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne przeciwko funkcjonariuszowi służby więziennej

Uchwała Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2016 r. (III PZP 4/16)

Do postępowania sądowego wszczynanego przez wniesienie do sądu pracy odwołania od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne na podstawie art. 263 ustawy z 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (jednolity tekst: Dz. U. 2014 r., poz. 1415) stosuje się przepisy ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (jednolity tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.).

M. Pacuda, Z. Korzeniowski, D. Miąsik

Sąd Najwyższy podjął uchwałę po rozpatrzeniu zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Okręgowy w G. postanowieniem z 11 lutego 2016 r. (VIII Pa 172/15):

„Czy do postępowania sądowego wszczynanego przez wniesienie odwołania do sądu pracy od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne na podstawie art. 263 ustawy z 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 1415) stosuje się przepisy ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.), czy też przepisy ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555 ze zm.)?”

II. ZAGADNIENIA PRAWNE DO ROZSTRZYGNIĘCIA

Odwołanie od decyzji dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym – zwrot kosztów procesu – wynagrodzenie adwokata lub radcy prawnego (III UZP 2/16)

Sąd Najwyższy postanowieniem z 2 lutego 2016 r., III UZP 17/15 zwrócił się do powiększonego składu Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym:

„Czy w sprawie o ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku ubezpieczenia społecznego lub jego zakresu (o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego; o podleganie ubezpieczeniom społecznym) do niezbędnych kosztów procesu zalicza się wynagrodzenie reprezentującego stronę radcy prawnego, biorąc za podstawę zasądzenia opłaty za jego czynności z tytułu zastępstwa prawnego stawki minimalne określone w § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.), czy też stawkę minimalną określoną w § 11 ust. 2 w związku z § 5 tego rozporządzenia?”

Postanowieniem z 10 listopada 2015 r., III AUz 187/15, Sąd Apelacyjny w K. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, które wyłoniło się przy rozpoznawaniu przez Sąd Apelacyjny zażalenia odwołującej się A. N. na postanowienie w przedmiocie kosztów procesu zamieszczone w wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z 23 lipca 2015 r., VII U 2892/13, w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K., przy udziale zainteresowanego D. O., o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczeń społecznych. W sprawie Sąd pierwszej instancji zmienił decyzję organu rentowego przez stwierdzenie, że odwołująca się „jako pracownik u płatnika składek C. D. O.” podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym od 1 marca 2013 r. (punkt 1 sentencji wyroku). W zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu Sąd Okręgowy - powołując się na art. 98 k.p.c., § 2 pkt 1 i 2 oraz § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 490 ze zm., dalej jako rozporządzenie z 28 września 2002 r. lub rozporządzenie) - zasądził od organu rentowego na rzecz odwołującej się kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (punkt 2 sentencji wyroku).

W zażaleniu na postanowienie Sądu Okręgowego w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu odwołująca się zarzuciła naruszenie: 1) art. 98 § 1 w związku z art. 98 § 3 k.p.c. przez niezasądzenie na jej rzecz od organu rentowego kosztów postępowania „w pełnej wysokości”; 2) § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r. przez jego zastosowanie oraz 3) § 6 pkt 5 rozporządzenia z 28 września 2002 r. przez jego niezastosowanie. Zdaniem żalącej się, sprawa o ustalenie obowiązku

podlegania ubezpieczeniom społecznym - będąca sprawą o prawo majątkowe - nie może być kwalifikowana jako „sprawa o świadczenie pieniężne z ubezpieczenia społecznego” w rozumieniu § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r. W konsekwencji wysokość kosztów zastępstwa procesowego w takiej sprawie należy ustalać na podstawie § 6 tego rozporządzenia, przyjmując za podstawę ich obliczenia wartość przedmiotu sporu (zaskarżenia). Kierując się tą zasadą, trzeba przyjąć, że koszty zastępstwa procesowego w rozpoznawanej sprawie powinny zostać określone według stawki minimalnej przewidzianej w § 6 pkt 5 rozporządzenia z 28 września 2002 r. (2.400 zł). Żaląca się zwróciła przy tym uwagę, że „przeznaczony na przedmiotową sprawę nakład pracy zdecydowanie przekracza przewidziany przez ustawodawcę poziom uzasadniający przyznanie jednokrotności stawki minimalnej”, a skoro rozstrzygnięcie sprawy nie nastąpiło już na pierwszym posiedzeniu (konieczne było dalsze prowadzenie sprawy), to wynagrodzenie należne pełnomocnikowi procesowemu odwołującej się, powinno zostać zwiększone do wysokości dwukrotnej stawki minimalnej (4.800 zł). Mając to na uwadze, żaląca się wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia przez zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kwoty 4.800 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, a ponadto o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Apelacyjny, rozpoznając przedmiotowe zażalenie, doszedł do wniosku, że wykładnia § 11 ust. 2 z 28 września 2002 r. budzi poważne wątpliwości interpretacyjne, czego przejawem jest występująca w orzecznictwie sądów powszechnych rozbieżność w zakresie wykładni przepisów dotyczących ustalenia wysokości wynagrodzenia przysługującego radcy prawnemu z tytułu zastępstwa procesowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych o podleganie (niepodleganie) ubezpieczeniom społecznym. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w niektórych orzeczeniach przyjęto, że koszty zastępstwa procesowego w takich sprawach powinny być ustalone przy zastosowaniu stawki minimalnej wynikającej z § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r., ze względu na to, że sprawa dotycząca podlegania ubezpieczeniom społecznym jest sprawą „o najbardziej zbliżonym rodzaju” (§ 5 rozporządzenia) w stosunku do sprawy „o świadczenie pieniężne z ubezpieczenia społecznego” (tak orzekł między innymi Sąd Apelacyjny w Gdańsku w postanowieniu z 29 września 2014 r., III AUz 230/14, LEX nr 1526948, oraz Sąd Apelacyjny w K. w sprawie III AUz 54/13). Z kolei, stanowisko przeciwne (wyrażone między innymi w wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 21 sierpnia 2012 r., III AUa 708/12, LEX nr 1238909, oraz postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 12 listopada 2012 r., III AUz 290/12, Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi 2013 nr 2, poz. 17) opiera się na założeniu, zgodnie z którym koszty zastępstwa procesowego radcy prawnego w sprawie dotyczącej podlegania obowiązkowi ubezpieczeń społecznych powinny zostać ustalone przy zastosowaniu stawki minimalnej określonej według § 6 powołanego rozporządzenia, czyli powinny być liczone według wartości przedmiotu sporu (zaskarżenia), bowiem sprawa dotycząca obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym jest sprawą o prawo majątkowe i w tej sytuacji nie ma podstaw, aby odwoływać się do § 5 tego rozporządzenia. Sąd Apelacyjny podniósł ponadto, że w orzecznictwie Sądu

Najwyższego wskazywano na trudności w określeniu zasad ustalania kosztów zastępstwa procesowego sprawowanego przez radcę prawnego w sprawach dotyczących podlegania ubezpieczeniom społecznym (np. w postanowieniu z 22 lutego 2012 r., II UZ 60/11, LEX nr 1211155 i postanowieniu z 10 września 2012 r., I UZ 77/12, LEX nr 1619829). W ocenie Sądu przedstawiającego zagadnienie prawne, w sprawach dotyczących podlegania ubezpieczeniom społecznym przy ustalaniu minimalnej stawki wynagrodzenia należnego pełnomocnikowi procesowemu będącemu radcą prawnym ma zastosowanie przepis § 6 rozporządzenia z 28 września 2002 r. W sprawie, w której organ rentowy wydaje decyzję o podleganiu lub niepodleganiu ubezpieczeniom społecznym, zasadnicze znaczenie ma bowiem kwestia związana z ustaleniem istnienia lub nieistnienia obowiązku opłacania składek przez osobę zainteresowaną (ubezpieczonego). Tymczasem w orzecznictwie sądowym odnoszącym się bezpośrednio do problematyki składek (ustalania ich wymiaru) jest utrwalone stanowisko, że w tego rodzaju sprawach należy stosować § 6 rozporządzenia. Można zatem uznać, że składki na ubezpieczenia społeczne nie są świadczeniami pieniężnymi „z ubezpieczenia społecznego”, lecz świadczeniami „na ubezpieczenie społeczne”, co prowadzi do wniosku, że wynagrodzenie pełnomocnika będącego radcą prawnym w sprawie o podleganie (niepodleganie) ubezpieczeniom społecznym jest uzależnione od wartości przedmiotu sporu (zaskarżenia).

Na posiedzeniu jawnym, wyznaczonym w celu rozpoznania zagadnienia prawnego, pełnomocnik odwołującej się wniósł o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały stwierdzającej, że stawka minimalna wynagrodzenia należnego radcy prawnemu z tytułu zastępstwa procesowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wymienionych w pytaniu prawnym Sądu Apelacyjnego powinna być określona według § 6 rozporządzenia z 28 września 2002 r., a nie według § 11 ust. 2 tego rozporządzenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Problem przedstawiony w pytaniu prawnym Sądu Apelacyjnego jest złożony i wynika z nieprecyzyjnej (od wielu lat niepoprawianej) konstrukcji § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r., którego wykładnia nastęrczała (i w dalszym ciągu nastęrcza) istotne trudności w praktyce stosowania prawa. O istotności tego zagadnienia świadczy w szczególności to, że różne sposoby wykładni przepisu można dostrzec nie tylko w orzecznictwie sądów powszechnych, ale także w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Rozstrzygnięcie tego zagadnienia prawnego jest doniosłe z praktycznego punktu widzenia, gdyż dotyczy problematyki ustalania kosztów procesu, a z uwagi na podobieństwo między regulacjami odnoszącymi się do opłat za czynności radców prawnych oraz opłat za czynności adwokackie, w oczywisty sposób przekłada się również na sposób określania wysokości wynagrodzenia należnego pełnomocnikowi będącemu adwokatem (w stanie prawnym obowiązującym do 31 grudnia 2015 r. przepis § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 461 ze zm., był

odpowiednikiem § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r.). Stanowcze rozstrzygnięcie przedstawionego problemu będzie miało wpływ na sposób rozstrzygnięcia przy orzekaniu przez sądy powszechne (i Sąd Najwyższy) o kosztach zastępstwa procesowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych o zbliżonym charakterze, w których przynajmniej jedna strona będzie reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego (radcę prawnego lub adwokata). Wybór jednego ze sposobów wykładni § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r. przedstawionych przez Sąd Apelacyjny, może mieć znaczący wpływ na interes majątkowy strony przegrywającej spór sądowy o ustalenie istnienia stosunku ubezpieczenia społecznego (o podleganie ubezpieczeniom społecznym). Na przykładzie rozpoznawanej sprawy można zauważyć, że strona przegrywająca, która na żądanie przeciwnika procesowego będzie zobowiązana do zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, według stawki minimalnej z § 6 pkt 5 rozporządzenia z 28 września 2002 r. (od wartości przedmiotu sporu/zaskarżenia) poniesie te koszty w kwocie co najmniej 2.400 zł, podczas gdy zryczałtowana stawka minimalna ustalona zgodnie z ówczesnie obowiązującym § 11 ust. 2 tego rozporządzenia, należna z tytułu prowadzenia sprawy „o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego” wynosi tylko 60 zł (z 1 sierpnia 2015 r., w wyniku zmiany § 11 ust. 2 powołanego rozporządzenia, stawkę tę podwyższono trzykrotnie do poziomu 180 zł, a w myśl aktualnie obowiązujących przepisów o opłatach za czynności radców prawnych, od 1 stycznia 2016 r., stawka ta wynosi 360 zł - § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz.U. z 2015 r., poz. 1804). Uznanie, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych niebędących „sprawami o świadczenie pieniężne z ubezpieczenia społecznego” koszty zastępstwa procesowego należy liczyć według stawki minimalnej obliczanej od wartości przedmiotu sporu (a nie według stawki „zryczałtowanej”), jest „korzystne” dla strony wygrywającej sprawę (art. 98 § 1 k.p.c.), którą niekoniecznie jest ubezpieczony. Już w tym miejscu można więc przyjąć, że względ na uprzywilejowanie ubezpieczonego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie może mieć znaczenia dla rozstrzygnięcia rozważanego problemu.

2. Od rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego zależy ponadto przebieg całego postępowania, a w szczególności ocena, czy w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, których przedmiotem jest ustalenie istnienia/nieistnienia stosunku ubezpieczenia społecznego lub jego zakresu (objęcie obowiązkiem ubezpieczenia, podleganie ubezpieczeniom), strona ma obowiązek oznaczenia wartości przedmiotu sporu (zaskarżenia), pod rygorem poniesienia konsekwencji procesowych. W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie jest kwestionowane, że także w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych w określonych przypadkach istnieje obowiązek wskazania wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia (zwłaszcza uchwała z 7 lipca 2005 r., II UZP 7/05, OSNP 2005 nr 24, poz. 396, a także postanowienia: z 23 listopada 2007 r., II UZ 30/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 54; z 8 stycznia 2008 r., II UZ 41/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 107; z 13 października 2009 r., II UK 234/08, LEX nr 553692; z 27 października 2009 r., II UZ 36/09, LEX nr 564802; z 6 stycznia 2010 r., I UK 289/09, LEX nr 577827 i z 26 stycznia 2011 r., II UK

190/10, LEX nr 786391). W postanowieniu Sądu Najwyższego z 20 stycznia 2011 r., II UZ 37/10 (OSNP 2012 nr 5-6, poz. 78) jednak trafnie przyjęto, że sankcja odrzucenia skargi kasacyjnej dotkniętej brakiem formalnym polegającym na nieoznaczeniu wartości przedmiotu zaskarżenia nie ma zastosowania w sprawie o przyznanie prawa do renty, gdyż w takiej sprawie od wartości przedmiotu sporu (zaskarżenia) nie zależy właściwość sądu, wysokość opłat sądowych, dopuszczalność środków zaskarżenia (w szczególności skargi kasacyjnej) oraz wysokość wynagrodzenia profesjonalnych pełnomocników. Dlatego w takiej sprawie w istocie nie jest wymagane oznaczenie wartości przedmiotu sporu (zaskarżenia). Taka praktyka jest powszechnie przyjęta również w sprawach o objęcie ubezpieczeniem społecznym. Jednakże, gdyby w takich sprawach uznać za właściwy sposób określania kosztów zastępstwa procesowego wykonywanego przez radcę prawnego (adwokata) w oparciu o stawki zależne od wartości przedmiotu sporu (zaskarżenia), to w razie występowania takiego pełnomocnika w imieniu którejkolwiek ze stron, trzeba by przyjąć, że powinien zostać wykonany obowiązek oznaczenia wartości sporu lub zaskarżenia (art. 126¹ § 1, art. 368 § 2, art. 398⁴ § 3 k.p.c.).

3. Rozpatrywany problem prawny jest aktualny w odniesieniu do stanu prawnego zmienionego z 1 stycznia 2016 r. (uchylenie rozporządzenia z 28 września 2002 r. i zastąpienie go nowym rozporządzeniem z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz.U. z 2015 r., poz. 1804). Nowe przepisy o opłatach za czynności radców prawnych - poza podwyższeniem stawek minimalnych w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych - powielają bowiem dotychczasowe przepisy dotyczące sposobu ustalania wynagrodzenia radcy prawnemu za prowadzenie spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, innych niż sprawa „o świadczenie pieniężne z ubezpieczenia społecznego” (§ 9 ust. 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. stanowi w istocie powtórzenie § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r.; to samo odnosi się do § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, Dz.U. z 2015 r., poz. 1801). Problem prawny dotyczący wykładni § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r. (obowiązującego przed 1 stycznia 2016 r.) zachowuje więc aktualność w odniesieniu do obowiązującego § 9 ust. 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r.

Przedstawione okoliczności świadczą o tym, że zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Apelacyjny jest doniosłe społecznie i posiada istotny walor praktyczny. Sąd Najwyższy w składzie orzekającym doszedł do przekonania, że powinien on zostać poddany analizie przez skład powiększony, co jest też pożądane ze względu na to, iż w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego niejednolita jest wykładnia przepisów szczególnych określających wysokość opłat za czynności radców prawnych (adwokatów) w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych innych niż sprawy „o świadczenie pieniężne z ubezpieczenia społecznego”.

4. Szczegółowe omówienie rozważanego problemu prawnego należy rozpocząć od ogólnych zasad rozliczania kosztów postępowania cywilnego. Zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c. (przepis ma oczywiście zastosowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych), strona przegrywająca sprawę jest obowiązana zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez adwokata (radcę prawnego) zalicza się wydatki i wynagrodzenie jednego adwokata (radcy prawnego), jednak nie wyższe niż stawki opłat określone w odrębnych przepisach (art. 98 § 3 i art. 99 k.p.c.). „Odrębnymi przepisami” w rozumieniu art. 98 § 3 k.p.c. są przepisy wydane na podstawie art. 22³ ust. 2 i art. 22⁵ ust. 2 i 3 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 507 ze zm.), czyli przepisy rozporządzenia z dnia 28 września 2002 r. Co prawda ten akt prawny (jak wcześniej wskazano) utracił moc obowiązującą z 1 stycznia 2016 r., ale ze względu na regulację przejściową (§ 21 rozporządzenia z 22 października 2015 r.) ma on zastosowanie w sprawach niezakończonych w danej instancji przed tym dniem, do czasu zakończenia postępowania w tej instancji. Rozporządzenie z 28 września 2002 r. ma więc zastosowanie w rozpoznawanej sprawie i jego przepisy wymagają wykładni.

Przepisy zamieszczone w rozdziale 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r. zatytułowanego „Opłaty za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości” normują ogólne zasady ustalania wysokości opłat za czynności radców prawnych. Według nich, zasądzając opłatę za czynności radcy prawnego z tytułu zastępstwa prawnego, sąd bierze pod uwagę niezbędny nakład pracy radcy prawnego, a także charakter sprawy i wkład pracy radcy prawnego w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia, przy czym podstawę zasądzenia opłaty stanowią stawki minimalne określone w rozdziałach 3-4 tego rozporządzenia, a opłata nie może być wyższa niż sześciokrotna stawka minimalna ani przekraczać wartości przedmiotu sprawy (§ 2 ust. 1 i 2 tego rozporządzenia). Wysokość stawki minimalnej zależy od wartości przedmiotu sprawy lub jej rodzaju (§ 4 ust. 1 rozporządzenia), a w sprawach nieokreślonych w rozporządzeniu wysokość stawek minimalnych ustala się, przyjmując za podstawę stawkę w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju (§ 5 rozporządzenia).

W rozdziale 3 rozporządzenia z 28 września 2002 r., który nosi tytuł „Stawki minimalne w sprawach cywilnych, ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych”, zamieszczone są przepisy określające kwotowo stawki minimalne opłat za czynności radców prawnych w wymienionych sprawach. Zgodnie z § 6 rozporządzenia z 28 września 2002 r., „stawki minimalne wynoszą przy wartości przedmiotu sprawy: 1) do 500 zł - 60 zł; 2) powyżej 500 zł do 1.500 zł - 180 zł; 3) powyżej 1.500 zł do 5.000 zł - 600 zł; 4) powyżej 5.000 zł do 10.000 zł - 1.200 zł; 5) powyżej 10.000 zł do 50.000 zł - 2.400 zł; 6) powyżej 50.000 zł do 200.000 zł - 3.600 zł; 7) powyżej 200.000 zł - 7.200 zł”. Natomiast stosownie do § 11 ust. 2 tego rozporządzenia, stawki minimalne wynoszą 180 zł (60 zł przed zmianą dokonaną w dniu 1 sierpnia 2015 r.) w sprawach „o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego”.

5. Z uwagi na niejednoznaczny (powtarzany w kolejnych rozporządzeniach na przestrzeni kilkudziesięciu lat) sposób zredagowania § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r., powstaje problem interpretacyjny sprowadzający się do pytania, czy przewidziana w tym przepisie stała („ryczałtowa”) stawka minimalna (niezależna od wartości przedmiotu sporu/zaskarżenia) ma na podstawie § 5 rozporządzenia zastosowanie we wszystkich sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, czy też należy ją stosować tylko w odniesieniu do spraw „o świadczenie pieniężne z ubezpieczenia społecznego” jako jednego z rodzajów spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, a w pozostałych rodzajach tych spraw o charakterze majątkowym, stosować § 6 rozporządzenia. Wstępnie należy przy tym zauważyć, że § 6 rozporządzenia dotyczy spraw ze „stosunku ubezpieczeń społecznych” (tytuł rozdziału 3 rozporządzenia z 28 września 2002 r.) oraz jest przepisem ogólnym względem regulacji szczególnej z § 11 ust. 2 rozporządzenia. Następnym tego jest stwierdzenie, że szczególny przepis § 11 ust. 2 wprowadza wyjątek od zasady wynikającej z § 6 rozporządzenia, a więc nie może być wykładany w sposób rozszerzający. Wobec tego należałoby uznać, że ryczałtowana stawka minimalna wynagrodzenia radcy prawnego (w rozpoznawanej sprawie w kwocie 60 zł) ma zastosowanie wyłącznie do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych „o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego”, a więc nie ma zastosowania w innych sprawach ubezpieczeniowych. W takich innych sprawach majątkowych (innych niż sprawy o „świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego”) powinny więc być stosowane stawki z § 6 rozporządzenia, liczone od wartości przedmiotu sporu/zaskarżenia (w rozpoznawanej sprawie w kwocie 2.400 zł). Wbrew pozorom przedstawiony pogląd nie jest tak oczywisty jakby się to mogło wydawać „na pierwszy rzut oka”, o czym świadczy analiza dotychczasowych rozstrzygnięć Sądu Najwyższego podejmowanych w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

6. W orzecznictwie Sądu Najwyższego zagadnienie kosztów zastępstwa procesowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych było ujmowane w różny sposób. I tak w uchwale z 9 marca 1993 r., II UZP 5/93 (OSNCP 1993 nr 11, poz. 194) stwierdzono, że w sprawach o wymiar składek na ubezpieczenia społeczne pełnomocnikowi organu rentowego będącemu radcą prawnym przysługuje wynagrodzenie z tytułu zastępstwa procesowego ustalone od wartości przedmiotu sprawy. Dla uzasadnienia tego poglądu Sąd Najwyższy wyszedł z założenia, że „składki na ubezpieczenie społeczne nie są świadczeniami pieniężnymi z ubezpieczenia społecznego, lecz świadczeniami na to ubezpieczenie”. Dlatego wykładnia gramatyczna i celowościowa § 17 ust. 2 ówczesnie obowiązującego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 4 czerwca 1992 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie w postępowaniu przed organami wymiaru sprawiedliwości (Dz.U. Nr 48, poz. 220 ze zm.) nie uprawniała do przyjęcia, że przepis ten miał zastosowanie w sprawach o składki na ubezpieczenie społeczne. Przepis stanowił bowiem, że w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego obowiązywały ryczałtowane stawki wynagrodzenia (choć były one zróżnicowane w zależności od tego, czy sprawa dotyczyła emerytury

lub renty, dodatków do emerytur i rent, czy też zasiłków). Zdaniem Sądu Najwyższego, katalog spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych wymienionych w § 17 ust. 2 rozporządzenia z dnia 4 czerwca 1992 r. jest zawężony w stosunku do kategorii spraw określonych w art. 476 § 2 k.p.c., a z tego wynika, że stawki wynagrodzenia adwokackiego (radcowskiego) określone w § 17 ust. 2 rozporządzenia z 4 czerwca 1992 r. mają zastosowanie wyłącznie do tych spraw, które zostały wyraźnie wskazane w tym przepisie.

W podobnym sposób wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale z 7 maja 2013 r., I UZP 1/13 (OSNP 2013 nr 21-22, poz. 280), w której stwierdził, że w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, dotyczącej odwołania od decyzji organu rentowego, stwierdzającej zobowiązanie do zapłaty składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i odsetek za zwłokę w określonych w tej decyzji kwotach, wynagrodzenie pełnomocnika będącego radcą prawnym powinno być ustalone na podstawie § 6 rozporządzenia z 28 września 2002 r. Również w sprawie, której przedmiotem rozpoznania było ustalenie odpowiedzialności wspólników spółki jawnej (osób trzecich) za zaległości płatnika (spółki jawnej) z tytułu składek ubezpieczeniowych, Sąd Najwyższy uznał, że zwrot kosztów procesu strony korzystającej z pomocy radcy prawnego powinien nastąpić z uwzględnieniem wartości przedmiotu sporu/zaskarżenia (postanowienie z 1 czerwca 2010 r., III UZ 3/10, OSNP 2011 nr 21-22, poz. 283). Sprawa o zapłatę składek (o ustalenie odpowiedzialności osób trzecich za zaległości składkowe) jest bowiem sprawą z zakresu ubezpieczeń społecznych, co ma znaczenie w tym sensie, że wysokość stawki minimalnej obowiązującej w takiej sprawie powinna być określona przede wszystkim według zasad przewidzianych w rozdziale 3 rozporządzenia z 28 września 2002 r. Poszukiwanie spraw o najbardziej zbliżonym rodzaju (w rozumieniu § 5 tego rozporządzenia) byłoby uzasadnione tylko wówczas, gdyby nie dało się ustalić wysokości stawki minimalnej w oparciu o reguły przewidziane w rozdziale 3. Inne sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych niż sprawy o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego, nie zostały wprost (odrębnie) wymienione w rozporządzeniu i dlatego w odniesieniu do nich należy stosować stawki przewidziane w § 6 rozporządzenia. Zbliżona argumentacja została przedstawiona w postanowieniu z 22 lutego 2012 r., II UZ 60/11 (LEX nr 1211155), które zapadło w sprawie o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Wykluczając możliwość powoływania się na § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r. jako na podstawę rozstrzygnięcia o kosztach zastępstwa procesowego radcy prawnego, Sąd Najwyższy przyjął założenie, że sprawa o ustalenie podstawy wymiaru składek jest w gruncie rzeczy sprawą o ustalenie podlegania ubezpieczeniu społecznemu z określonego tytułu do wysokości określonych kwot. Stanowisko, zgodnie z którym § 11 ust. 2 rozporządzenia z 28 września 2002 r. nie ma zastosowania w sprawach niebędących „sprawami o świadczenia z ubezpieczenia społecznego” zostało też zaprezentowane między innymi w postanowieniach z 10 września 2012 r., I UZ 77/12, (LEX nr 1619829) i z 14 września 2012 r., I UZ 78/12 (LEX nr 1747636). Zdaniem Sądu Najwyższego, spraw

„o podleganie ubezpieczeniom społecznym” nie można zaliczyć do kategorii „spraw o świadczenia z ubezpieczenia społecznego” w rozumieniu powołanego przepisu i dlatego w tych przypadkach zachodzą wszelkie podstawy, aby koszty zastępstwa procesowego były wyliczane według wartości przedmiotu sporu (wartości zaległych składek).

7. Odmienny sposób wykładni przepisów rozporządzenia z 28 września 2002 r. jest jednak również prezentowany w orzecznictwie. Można go sprowadzić do uznania, że w sprawach niebędących sprawami „o świadczenia z ubezpieczenia społecznego”, wysokość wynagrodzenia radcy prawnego powinna być ustalana w oparciu o § 11 ust. 2 w związku z § 5 rozporządzenia z 28 września 2002 r., a nie według § 6 tego rozporządzenia. Taki pogląd Sąd Najwyższy wyraził w szczególności w sprawie o wysokość kapitału początkowego (postanowienie z 18 października 2011 r., III UZ 23/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 275), o wysokość świadczenia z ubezpieczeń społecznych (postanowienie z 13 marca 2012 r., II UZ 3/12, LEX nr 1168882), a ostatnio w sprawie o wydanie zaświadczenia stwierdzającego podleganie polskiemu ustawodawstwu ubezpieczeniowemu przez osobę wykonującą pracę delegowaną w innym kraju członkowskim Unii Europejskiej, w trybie przepisów wspólnotowych o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (postanowienie z 21 października 2015 r., II UZ 24/15, LEX nr 1854105). W tych orzeczeniach Sąd Najwyższy przyjął, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, które nie są sprawami „o świadczenia z ubezpieczenia społecznego”, należy na podstawie § 5 rozporządzenia z 28 września 2002 r. ustalić wysokość stawek, przyjmując za podstawę stawkę w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju, czyli stawkę z § 11 ust. 2 rozporządzenia. Oznacza to, że w orzeczeniach tych przyjęto, iż w sprawach tych nie określono w rozporządzeniu stawki wynagrodzenia radcy prawnego z tytułu zastępstwa procesowego, a więc, że nie stosuje się § 6 rozporządzenia, choć są to sprawy o charakterze majątkowym (stawka nie jest obliczana od wartości przedmiotu sporu/zaskarżenia).

Z przedstawionych orzeczeń (por. także uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2014 r., II UZP 1/14, OSNP 2014 nr 12, poz. 168; OSP 2015 nr 7-8, poz. 65, z glosą K. Antonowa oraz postanowienie z 24 maja 2012 r., II UZ 16/12, LEX nr 1222163) można wyprowadzić wniosek, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalona jest wykładnia, zgodnie z którą w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których spór dotyczy bezpośrednio zapłaty składek, wynagrodzenie należne radcy prawnemu powinno być ustalane według stawki minimalnej obliczanej od wartości przedmiotu sporu/zaskarżenia (§ 6 rozporządzenia z 28 września 2002 r.), a nie według stawki o wysokości stałej przewidzianej w § 11 ust. 2 tego rozporządzenia. Natomiast w sprawach „o podleganie ubezpieczeniom społecznym” orzecznictwo nie jest jednolite.

8. W piśmiennictwie prawniczym (ostatnio M. Raczkowski: Koszty zastępstwa procesowego w sprawach o podleganie ubezpieczeniom społecznym, PiZS 2012 nr 10, s. 30) wyrażono pogląd, że regulacja wynikająca z § 11 ust. 2 rozporządzenia z dnia 28 września 2002 r., dotyczy jedynie spraw o świadczenia z ubezpieczenia społecznego i dlatego uznanie spraw o podleganie ubezpieczeniom społecznym za

sprawy o świadczenie z ubezpieczenia społecznego - w kontekście określania kosztów zastępstwa procesowego - budzi poważne wątpliwości. Spory o świadczenia z ubezpieczeń społecznych stanowią wynik rozbieżności w ocenie stosunków realizacji poszczególnych świadczeń (w zakresie wypłaty emerytur, rent albo zasiłków), a nie stosunków podlegania tym ubezpieczeniom. Z kolei, podleganie ubezpieczeniom społecznym ma charakter majątkowy, bo wiąże się z obowiązkiem opłacania składek ubezpieczeniowych i możliwością otrzymania świadczeń. Wobec tego ocena, na ile sprawy o podleganie ubezpieczeniu społecznemu są najbardziej zbliżone rodzajowo do spraw o świadczenia z ubezpieczenia społecznego, może wzbudzać uzasadnione wątpliwości. Równie uzasadniony jest bowiem pogląd, że pozostają one zbliżone do spraw ocenianych według wartości przedmiotu sporu.

9. Podejmując się próby odpowiedzi na pytanie, wedle jakich zasad należy ustalić wysokość kosztów zastępstwa procesowego wykonywanego przez radcę prawnego w sprawach o objęcie obowiązkiem ubezpieczeń społecznych (o podleganie ubezpieczeniom społecznym; o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku ubezpieczenia społecznego albo jego zakresu) trzeba w pierwszym rzędzie zwrócić uwagę na istotę postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. W takich sprawach (inicjowanych wniesieniem odwołania od decyzji organu rentowego), treść decyzji (a ściślej rozstrzygnięcie organu rentowego zawarte w sentencji decyzji) wyznacza przedmiot rozpoznania sprawy przez sąd ubezpieczeń społecznych (por. wyroki Sądu Najwyższego z 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z 7 kwietnia 2011 r., I UK 357/10, LEX nr 863946 i z 26 maja 2011 r., II UK 360/10, LEX nr 901610 oraz postanowienia tego Sądu: z 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601 i z 20 stycznia 2010 r., II UZ 49/09, LEX nr 583831). Innymi słowy, materia, która nie jest objęta treścią decyzji organu rentowego nie może być w ogóle przedmiotem wyrokowania sądu w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych. Skoro treść decyzji organu rentowego wyznacza przedmiot rozpoznania przez sąd powszechny sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, to w konsekwencji przekłada się to na sposób ustalania kosztów zastępstwa procesowego w takiej sprawie.

10. Należy jednak zauważyć, że przedmiot rozpoznania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest w przepisach określany w różny sposób. W przepisach procesowych określenie przedmiotu postępowania sądowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wynika z definicji legalnej tych spraw (art. 476 § 2 k.p.c.). W rozpatrywanym zagadnieniu istotna jest jednak treść art. 476 § 5 pkt 2 k.p.c. (formalnie definiująca pojęcie „ubezpieczonego”). Według tego przepisu „ubezpieczonym jest osoba ubiegająca się o: a) świadczenie z ubezpieczeń społecznych albo o emeryturę lub rentę, b) ustalenie istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, jego zakresu lub wymiaru składki z tego tytułu, c) świadczenia w sprawach należących do właściwości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, d) świadczenie odszkodowawcze przysługujące w razie wypadku lub choroby pozostające w związku ze służbą wojskową albo służbą w innej formacji „mundurowej”. Wynika z tego, że rozpatrywane zagadnienie prawne dotyczy kosztów zastępstwa procesowego w sprawach o „ustalenie istnienia bądź nieistnienia

obowiązku ubezpieczenia lub jego zakresu”.

Jednakże w tym samym Kodeksie postępowania cywilnego przedmiot spraw, których dotyczy zagadnienie prawne, jest inaczej określany. Mianowicie w art. 398² § 1 zdanie trzecie *in fine* k.p.c. jest mowa o sprawach „o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego”. Należy uznać, że pojęcia spraw o „ustalenie istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia lub jego zakresu” (art. 476 § 5 pkt 2 lit. d k.p.c.) oraz spraw o „objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego” (art. 398² § 1 k.p.c.) są tożsame.

Za inaczej sformułowaną, ale tożsamą z określeniami używanymi w przepisach procesowych, należy też uznać określenia przedmiotu spraw, których dotyczy zagadnienie prawne, używane w przepisach prawa materialnego. Mianowicie, z art. 38 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm., dalej ustawa o s.u.s.) wynika, że chodzi o sprawy „dotyczące obowiązku ubezpieczeń społecznych”, a z art. 6 ust. 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 tej ustawy, że są to sprawy „o podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, ubezpieczeniu chorobowemu oraz ubezpieczeniu wypadkowemu”. Nadto w świetle art. 11 ust. 2 ustawy o s.u.s., mogą to być także sprawy „o podleganie dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu”.

11. Zestawienie przywołanych regulacji prawa procesowego oraz materialnego pozwala wnioskować, że zagadnienie prawne dotyczy jednego z rodzajów spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, którego przedmiotem jest ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku ubezpieczenia społecznego (obowiązkowego albo dobrowolnego) lub jego zakresu, z którymi należy utożsamiać pojęcia spraw o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i o podleganie ubezpieczeniom społecznym. Trzeba podkreślić, że (zarówno na gruncie prawa materialnego, jak i procesowego), tak określony przedmiot sprawy jest odmienny od innych rodzajów spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, a w szczególności od przedmiotu sprawy o „świadczenie z ubezpieczeń społecznych albo o emeryturę lub rentę” (art. 476 § 5 pkt 2 lit. a k.p.c.) lub sprawy o ustalenie uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych albo wymiar świadczeń z ubezpieczeń społecznych (art. 83 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy o s.u.s.).

Mając to na względzie należałoby uznać, że sprawa, w której wniesiono odwołanie od decyzji organu rentowego w przedmiocie ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku ubezpieczenia społecznego lub jego zakresu (podlegania lub niepodlegania ubezpieczeniom społecznym) nie należy do kategorii spraw „o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego” w rozumieniu § 11 ust. 2 rozporządzenia z 18 września 2002 r. Tak więc pojęcia „sprawa o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego” z § 11 ust. 2 rozporządzenia nie sposób interpretować jako synonimu określenia „sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych”. Termin „sprawa o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego” ma bowiem węższy zakres niż pojęcie „sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych”. Inaczej mówiąc, każda sprawa „o świadczenie pieniężne z ubezpieczeń społecznych”

jest sprawą z zakresu ubezpieczeń społecznych, ale nie każda sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych jest sprawą o świadczenie pieniężne z ubezpieczeń społecznych.

12. Rezultaty wykładni językowo-gramatycznej oraz systemowej skłaniają zatem do wniosku, że sprawa z odwołania od decyzji organu rentowego, której rozstrzygnięcie nie dotyczy wprost „świadczenia pieniężnego z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego” (nie rozstrzyga o nabyciu uprawnień do takiego świadczenia, ewentualnie o jego wysokości), nie powinna być kwalifikowana jako sprawa, do której ma zastosowanie zryczałtowana stawka wynagrodzenia radcy prawnego wynikająca z § 11 ust. 2 rozporządzenia z 18 września 2002 r. Skoro nie budzi wątpliwości ocena, że sprawa o ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku ubezpieczenia społecznego lub jego zakresu ma charakter majątkowy, to przy określaniu wynagrodzenia należnego radcy prawnemu powinna mieć zastosowanie reguła ogólna wyrażona w § 6 rozporządzenia, zgodnie z którą należy stosować stawkę obliczaną od wartości przedmiotu sprawy (wartości przedmiotu sporu/zaskarżenia). Stawka minimalna wynagrodzenia radcy prawnego jest więc uregulowana w rozporządzeniu, a to znaczy, że nie ma zastosowania § 5 rozporządzenia, przewidujący ustalanie tej stawki, jak w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju (na przykład według § 11 ust. 2 rozporządzenia).

13. Sąd Najwyższy przychylił się tym samym do wykładni, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych o ustalenie istnienia (nieistnienia) stosunku ubezpieczenia społecznego lub jego zakresu (podlegania lub niepodlegania ubezpieczeniom społecznym) wynagrodzenie należne radcy prawnemu powinno być ustalane w oparciu o stawki minimalne określone w § 6 rozporządzenia.

Powstaje wówczas problem, w jaki sposób ustalać wartość przedmiotu sporu w takich sprawach. Nie jest to kwestia bezpośrednio objęta zagadnieniem prawnym. Wstępnie można jedynie przedstawić, że wartość przedmiotu sporu w sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego albo prawa (także jego treści, zakresu; por. art. 189 k.p.c.) należy odnosić do świadczeń wynikających z takiego ustalenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 3 grudnia 2001 r., I PZ 95/01, OSNP 2003 nr 23, poz. 572; z 5 stycznia 2006 r., I PZ 24/05, LEX nr 668929; z 14 maja 2009 r., I PZ 5/09, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 12; z 9 lipca 2009 r., II PK 240/08, LEX nr 535829 oraz z 5 sierpnia 2009 r., II PZ 6/09, LEX nr 558584). Oznacza to, że w razie podjęcia przez organ rentowy decyzji o objęciu określonym tytułem ubezpieczenia, odwołanie zmierza do ustalenia nieistnienia tego stosunku ubezpieczenia społecznego. Wówczas wartość przedmiotu sporu powinno odnosić się do wysokości składek na ubezpieczenia społeczne, których uiszczenie będzie skutkiem decyzji (może to też być różnica w stosunku do wysokości składek dotychczas uiszczanych z innego tytułu ubezpieczenia). Natomiast w przypadku wydania decyzji o „wyłączeniu” z określonego tytułu ubezpieczenia (ustalenia jego nieistnienia), odwołanie zmierza do ustalenia istnienia stosunku ubezpieczenia społecznego. Wartość przedmiotu sporu należy wówczas odnosić do wysokości świadczeń podlegających zwrotowi wskutek takiej decyzji, ewentualnie świadczeń, których ubezpieczony nie otrzyma.

14. Rozważyć trzeba jednak także możliwości innej wykładni.

Nie można przyjąć, że sprawa o objęcie ubezpieczeniem społecznym jest sprawą o prawa niemajątkowe (za takie uznaje się przykładowo sprawy o ustalenie stopnia niepełnosprawności, postanowienie Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2011 r., II UZ 36/10, LEX nr 786801; por. też postanowienie z 8 września 2010 r., III UZ 5/10, LEX nr 667502). Stosunek ubezpieczenia z istoty ma charakter majątkowy a z decyzji o objęciu ubezpieczeniem (wyłączeniu z ubezpieczenia) wynikają bezpośrednio skutki majątkowe (przykładowo postanowienia Sądu Najwyższego z 15 listopada 2007 r., I UZ 30/07, OSNP 2009 nr 1-2, poz. 29; z 8 stycznia 2008 r., II UZ 41/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 107 oraz z 26 stycznia 2011 r., II UZ 40/10, LEX nr 786805). W tym zakresie przesądzający jest zresztą art. 398² § 1 k.p.c., z którego jednoznacznie wynika, że w takiej sprawie skarga kasacyjna przysługuje „niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia”.

Nie można też uznać, że pojęcie „sprawa o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego” z § 11 ust. 2 rozporządzenia z 18 września 2002 r. obejmuje także sprawę o ustalenie istnienia (nieistnienia) stosunku ubezpieczenia społecznego. Sprawy o tak zwane „przyznanie” świadczeń z ubezpieczenia społecznego są wprawdzie w istocie sprawami o ustalenie istnienia stosunku ubezpieczenia (jego treści), gdyż decyzje organów rentowych mają charakter deklaratoryjny (ustalający) a w razie uwzględnienia odwołania od decyzji odmownych, sąd ubezpieczeń społecznych wydaje klasyczny wyrok ustalający istnienie prawa do świadczenia (nie jest natomiast możliwe ustalenie niektórych warunków przysługiwania prawa do świadczenia; por. wyrok Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 2011 r., I UK 363/10, LEX nr 863948). Jednakże pojęcie „sprawy o ustalenie istnienia (nieistnienia) stosunku ubezpieczenia” ma szerszy zakres niż pojęcie „sprawa o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego”, a nadto z decyzji o objęciu lub wyłączeniu z ubezpieczenia nie wynika obowiązek wypłaty świadczenia lecz obowiązek uiszczenia składek lub obowiązek zwrotu wypłaconego świadczenia. Przede wszystkim zaś w przepisach procesowych i materialnych pojęcia te są wyraźnie rozróżniane (art. 476 § 5 pkt 2 lit. a i b k.p.c. oraz art. 83 ust. 1 pkt 1, 4 i 5 ustawy o s.u.s.).

W związku z tym możliwość uznania, że do spraw o ustalenie istnienia (nieistnienia) stosunku ubezpieczenia społecznego stosuje się § 11 ust. 2 rozporządzenia z 18 września 2002 r., stwarzałoby tylko stwierdzenie, że § 6 rozporządzenia w zakresie dotyczącym tych spraw, jest niezgodny z art. 22⁵ ust. 2 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych. Wówczas możliwe byłoby pominięcie przy orzekaniu § 6 rozporządzenia, z argumentacją analogiczną, jak w uchwale składu siedmiu sędziów z 24 lutego 2011 r., I PZP 6/10 (OSNP 2011 nr 21-22, poz. 268; Przegląd Sejmowy 2012 nr 3, s. 233, z glosą M. Dąbrowskiego). Wtedy, zgodnie z § 5 rozporządzenia, miałby odpowiednie zastosowanie jego § 11 ust. 2. Taki rodzaj interpretacji budzi jednak bardzo poważne wątpliwości (nie wydaje się właściwy), przede wszystkim z tego względu, że prowadziłby do stosowania § 11 ust. 2 rozporządzenia z 18 września 2002 r. także w sprawach, w których wydanie decyzji

prowadzi do obowiązku uiszczenia składek na ubezpieczenia społeczne, w tym w skomplikowanych i wymagających szczególnie dużego nakładu pracy pełnomocnika sprawach dotyczących przeniesienia odpowiedzialności za zaległości składkowe.

Decyzja ETPCz – wznowienie postępowania – art. 114 ustawy emerytalnej (III UZP 4/16)

Sąd Apelacyjny w R. postanowieniem z 10 marca 2016 r., III AUa 1063/15 zwrócił się do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym:

„Czy ostateczny wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w którym stwierdzono naruszenie prawa strony przewidzianego w art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzonej 4 listopada 1950 r. w Rzymie (Dz. U. z 1993 r. nr 61, poz. 284 ze zm.) stanowi podstawę do ponownego ustalenia prawa do świadczenia – w trybie art. 114 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz. U. 2013.1440 ze zm.)?”

Przedstawione zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości wynika z następującego stanu faktyczno - prawnego:

I. Decyzją z 5 września 2002 r., po wznowieniu postępowania w sprawie, organ rentowy uchylił poprzednio wydaną decyzję i odmówił wnioskodawcy J. K. prawa do wcześniejszej emerytury. Podstawą odmowy było uzyskanie dodatkowej dokumentacji medycznej na podstawie której ustalono, że stwierdzone schorzenia dziecka nie są wymienione w rozporządzeniu Rady Ministrów z 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki. Równocześnie od 1 września 2002 r. wstrzymano wypłatę świadczenia. Decyzja ta była przedmiotem weryfikacji przez Sądy (Sąd Okręgowy - IV U 253/02, a następnie Sąd Apelacyjny - III AUa 865/03), które dopuściły dowód z opinii biegłych lekarzy sądowych. Potwierdziły, iż stan zdrowia córki nie wymagał stałej opieki ojca i brak przesłanek do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem oraz prawidłowość decyzji z 5 września 2002 r. Oddziału ZUS w R. odmawiającej wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury (pierwotnie przyznanej decyzją z 29 października 2001 r.).

Postanowieniem z 17 czerwca 2004 r. (III UK 76/04) Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia kasacji wnioskodawcy J. K. - z braku podstaw wymienionych w art. 393 § 1 k.p.c.

Na skutek skargi J. K. Europejski Trybunał Praw Człowieka, wyrokiem z 10 września 2013 r. (nr skargi - 136 91 72), uwzględnił skargę i przyznał skarżącemu 10.000 EUR zadośćuczynienia. Wyrok Trybunału poprzedziła jednostronna deklaracja Rządu RP stwierdzająca naruszenie wobec skarżącego zasady proporcjonalności - w związku z pozbawieniem go prawa do wcześniejszej emerytury - oraz uznanie naruszenia Artykułu 1 Protokołu nr 1 do Konwencji Praw Człowieka.

Decyzją z 29 maja 2014 r. organ rentowy zwrócił J. K. wniosek z 26 maja 2014 r. o wznowienie postępowania w sprawie przywrócenia świadczenia. Wnioskodawca

złożył odwołanie od tej decyzji i pismo z 18 listopada 2014 r. stanowiące uzupełnienie wniosku. W związku z treścią tego wniosku organ rentowy uchylił decyzję z 29 maja 2014 r. i odmówił ponownego ustalenia prawa do wcześniejszej emerytury - decyzją z 2 grudnia 2014 r. (zaskarżoną w tej sprawie). Zdaniem Oddziału ZUS w R. brak podstaw do ponownego ustalenia prawa do świadczenia emerytalnego J. K. - na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, gdyż wyrok ETPCz z 10 września 2013 r. nie stanowi nowego dowodu ani nie jest nową okolicznością istniejącą przed wydaniem decyzji z 5 września 2002 r.

II. Polska jest związana Konwencją z 4 listopada 1950 r. o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i wszystkie władze oraz organy państwowe, każdy w zakresie swych kompetencji, są zobowiązane (art. 9 Konstytucji) do przestrzegania tego zobowiązania (patrz szerzej: K. Skubiszewski „Konstytucyjne ujęcie stosunku prawa polskiego do prawa międzynarodowego” - Państwo i Prawo 1987 nr 10, czy C. Mik „Międzynarodowe uwarunkowania konstytucyjnej regulacji praw człowieka (Problemy podstawowe)” Państwo Prawo 1990 r., nr 12, s. 38). Zaś zgodnie z art. 46 Konwencji „wszystkie układające się strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami”.

Sąd Apelacyjny wskazał, że zasada respektowania prawa międzynarodowego w porządku wewnętrznym dotyka istotnego obszaru stosowania prawa przez sąd orzekający (patrz: postanowienie SN z 11 stycznia 1995 r. – III ARN 75/94). W danym przypadku sytuację dodatkowo egzemplifikuje fakt, że art. 1 Protokołu nr 1 nie zawiera prawa do nabycia własności (patrz: sprawa Marchx przeciwko Belgii, wyrok z 13 czerwca 1979 r. – przy całej złożoności i kontrowersyjności uznania prawa do emerytury jako „własność” w rozumieniu zd. 2 art. 1 Protokołu nr 1 do EKPCz), jak i to, iż na tej podstawie nie można żądać ustalenia prawa do emerytury (czy innego świadczenia ubezpieczeniowego). Zachodzi jednak konieczność respektowania przez sąd ubezpieczeniowy zasady rządów prawa, którą tu należy trwale łączyć z prawem ustanowionym mocą Konwencji (tak: wyrok ETPCz z 25 czerwca 1996 r. Amuur przeciwko Francji).

Należy więc przyjąć, iż do pozbawienia prawa do emerytury mają zastosowanie ograniczenia wynikające z tego przepisu, czyli art. 1 Protokołu pierwszego.

Inaczej mówiąc; wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wiąże Rzeczpospolitą Polską, dlatego sąd ma obowiązek takiego zinterpretowania przepisów krajowych, aby możliwe było usunięcie skutków naruszenia prawa ubezpieczonego, zgodnie z zasadą „dobrego rządzenia”. „Niezwykle ważną kwestią jest przy tym ustalenie rzeczywiście niezbędnego zakresu oddziaływania orzeczenia ETPCz na wewnętrzny porządek prawny, w celu dokonania zmian w imię zapobieżenia przyszłym naruszeniom praw człowieka. Chodzi tu o ustalenie do jakiego zakresu sytuacji odnosi się orzeczenie ETPCz (sytuacja kreowana przez prawo) po to, aby zmiany w prawie wewnętrznym dotyczyły zakresu zmian niezbędnych i adekwatnych” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 18 października 2004 r. – P 8/04).

III. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 10 września 2013 r. - Nr 1 369 172 - odnosi się do indywidualnej sprawy p. J. Kokoszki ale rzutuje na ocenę przepisów dokonywaną przez sąd ubezpieczeń społecznych oraz takiego ich zastosowania aby nie doprowadzić do naruszenia praw człowieka (patrz: art. 9 i art. 91 ust. 2 w związku z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP, a także np. wyrok Sądu Najwyższego z 24.03.2011 r. -1 UK 317/10).

I ten problem stanowi istotę postawionego pytania prawnego.

IV. Sąd Apelacyjny stwierdził, że już wyrok ETPCz w sprawie Moskal spowodował zmianę praktyki stosowania art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S. „Wyrok Trybunału i odzwierciedlająca go wykładnia doprowadziły w istocie do sformułowania dodatkowych kryteriów ograniczających wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych przez ujednoczenie nowej prezentowanej przesłanki weryfikacji świadczeń przy zastosowaniu zasady proporcjonalności" (v. uzasadnienie postanowienia SN z 15 stycznia 2013 r. III UZP 5/12, ale również: wyrok SN z 3 października 2012 r. - III UK 146/11, wyrok SN z 4 lipca 2012 r. - III UK 132/11).

Sąd Apelacyjny zaznaczył też, co trafnie podkreśla się w doktrynie, że jeżeli sąd krajowy w ramach przewidzianych przepisami ustawy ma możliwość orzekania w sprawie, w której wcześniej zapadł wyrok Trybunału, to jest on zobowiązany uwzględnić treść konwencji jako jedną z podstaw orzekania o takim znaczeniu, jakie nadał jej w odniesieniu do konkretnej sprawy Trybunał i podjąć działania w celu zrealizowania pozytywnych zobowiązań wynikających z naruszenia konwencji, włącznie z przywróceniem skarżącemu sytuacji prawnej sprzed naruszenia, tak dalece, jak tylko okaże się to możliwe. Sąd krajowy powinien zatem nie dopuścić do powtórnego naruszenia konwencji. Wskazówka ta dotyczy zwłaszcza takich spraw, których przedmiot wymaga zapewnienia ciągłej ochrony prawnej, a tym samym potrzeba poszanowania stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych, czy też administracyjnych schodzi na dalszy plan. Granicę tego rodzaju prokonwencyjnego postępowania, oprócz ram prawnych ograniczających możliwość ponownego orzekania w sprawie prawomocnie osądzonej, stanowią także niezmienione okoliczności sprawy, ich modyfikacja może bowiem prowadzić do uchylecia mocy wiążącej wyroku Trybunału (tak: w uzasadnieniu uchwały (7) z 30 listopada 2010 r. - III CZP 16/10, jak również wyrok SN z 11 stycznia 1995 r. - III ARN 75/94, czy wyrok SN z 24 marca 2011 r. -1 UK 317/10).

V. Sąd Najwyższy różnie wypowiadał się co do problemu oddziaływania wyroku ETPCz na prawomocnie ukończone postępowanie cywilne (patrz chociażby: post. SN z 19 października 2005 r. - V CO 16/05 czy post. z 17 października 2009 r. - I PZ 5/07).

Praktyka orzecznicza na tle interpretacji i stosowania art. 114 ust. 1 ustawy emerytalno - rentowej (ograniczonej stabilności decyzji rentowej) również nie jest jednolita (patrz np. wyroki Sądu Najwyższego: z 7 października 2009 r. - III UK 38/09, z 28 stycznia 2004 r. - II UK 228/03, z 5 maja 2006 r. -II UK 170/05, z 4 kwietnia 2006 r. - II UK 30/06, z 4 listopada 2009 r. -1 UK 141 /09, a także z 21 września 2010 r. - II UK 94/09, z 5 kwietnia 201 1 r. - III UK 91/10, czy wreszcie z 4 lipca 2012 r. - III UK

132/11 oraz z 3 października 2012 r. - III UK 146/11). Ostatnio dominuje pogląd nakazujący ostrożność w stosowaniu art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S. - z naciskiem na zakaz odmiennej oceny dowodów stanowiących podstawę decyzji ustalającej prawo do emerytury (uchwała (7) Sądu Najwyższego z 5 czerwca 2003 r. - III UZP 5/03 oraz wyrok T.K. z 28 lutego 2012 r. - K 5/11) oraz dość socjologiczne pojmowanie „nowości” dowodów i okoliczności uzasadniających ponowne ustalenie prawa do wcześniejszej emerytury (v. cyt. wyżej uzasadnienie wyroków Sądu Najwyższego z 4 lipca 2012 r. w sprawie III UK 132/11 czy też z 3 października 2012 r. w sprawie III UK 146/11).

Wskazanie do ograniczonej wzruszalności decyzji rentowych niewątpliwie wynika z prokonwencyjnej wykładni art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 21 września 2010 r. - sygn. III UK 94/09, czy też wyrok z 24 marca 2011 r. - sygn. I UK 317/10) oraz poszanowania wyroku ETPCz. Dlatego też pytanie o sposób działania ostatecznego wyroku z 10 września 2013 r. (nr 13 691 72) Europejskiego Trybunału Praw Człowieka sprawie Kokoszka przeciwko Polsce wydaje się mieć rudymentalne znaczenie dla prawidłowej wykładni i stosowania art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S. — nie tylko w rozpatrywanym przypadku.

Najprostszym rozwiązaniem byłoby przyjąć, że wyrok Trybunału wywołuje skutek *erga omnes* i stanowi prejudykat w postępowaniu krajowym we wszystkich sprawach, z zastosowaniem art. 114 ust. 1 e.i r., w których Polska była stroną (szeroko odwołując się od art. 46 Konwencji).

Jednak za poprawne - zdaniem Sądu Apelacyjnego w R. - należy przyjąć, że skoro art. 114 ust. 1 e. i r. zawiera normy, których zastosowanie doprowadziło do naruszenia praw człowieka *in concreto*, to należy dokonać takiej wykładni tego przepisu, aby *pro futuro* została zachowana równowaga między interesem publicznym, przy równoczesnym przestrzeganiu zasady „dobrego rządzenia”.

VI. Trybunał w sprawie Moskał uznał decyzję ZUS o wznowieniu postępowania wydane na podstawie art. 114 ust. 1 e.i r. (którego celem jest ponowne rozstrzygnięcie o uprawnieniach powstałych *ex lege* przed wydaniem weryfikowanej decyzji) za bezprawną badając okoliczności:

- czy przesłanką ponownej oceny istnienia prawa do emerytury był błąd organu rentowego i czy ubezpieczona swoim działaniem wprowadziła ZUS w błąd,
- uznał, iż 10 miesięcy od dnia przyznania prawa do emerytury do dnia stwierdzenia pomyłki przez ZUS, to zbyt długi okres,
- wziął pod uwagę, czy ZUS żądał zwrotu nienależnie wypłaconej emerytury, - zważył na społeczne skutki pozbawienia świadczeniobiorczyni emerytury uwzględniając, że: nagle została pozbawiona jedyne go środka utrzymania, mieszka w regionie Polski dotkniętym wysokim stopniem bezrobocia, wziął pod uwagę jej wiek i to że będzie miała trudności ze znalezieniem pracy, z której zrezygnowała w związku z przyznaniem emerytury.

Zakładając, iż sąd ubezpieczeń społecznych obowiązany byłby również, stosując art. 114 e. i r., bezpośrednio uwzględnić w/w kryteria, to trzeba zwrócić uwagę na następujące problemy sądowego stosowania prawa (a tu w szczególności

prawa ubezpieczeń społecznych) przy ocenie zachowania prawa do wcześniejszej emerytury;

- po pierwsze; czy sąd ubezpieczeń społecznych uprawniony jest do samodzielnego stwierdzenia („odmowy zastosowania”) legalności, czy też raczej niekonstytucyjności, ustawowego przepisu (lub jego części) prawa ubezpieczeń społecznych, przy orzekaniu o indywidualnym stosunku, wobec jego sprzeczności z art. 1 Protokołu Pierwszego do Konwencji lub bezpośrednio stosowania Konwencji - zgodnie z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP (por. E. Łętowska - Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 19 października 2005 r. - sygn. V CO 16/05), czy też sąd orzekający musi skorzystać z instytucji pytania prawnego - ustanowionej w art. 193 Konstytucji oraz art. 3 i art. 32 ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 1998 r. - 1 PKN 90/98, czy M. Kępiński „*O bezpośrednim stosowaniu art. 77 ust. 1 Konstytucji*” Pań i Pr. z 2000 r., nr 3, s. 79).

- po drugie; czy tak „kreatywna interpretacja” art. 114 ust. 1 e.i r. (patrz: uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 3 października 2012 r. - III UK 146/11 oraz por. odpowiednio uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22 listopada 2010 r. - K 6/09) nie narusza zasady automatyzmu oraz ścisłego stosowania prawa ubezpieczeń społecznych (patrz chociażby: W. Szubert „*Podstawowe problemy prawa pracy*” - str. 186 czy też T. Zieliński „*Ubezpieczenie społeczne pracowników*” - str. 162). To , że art. 114 e. i r. ma charakter procesowy bynajmniej nie uchyla deklaratoryjności oraz schematyzmu zastosowania i ochrony ubezpieczeniowej (ipso iure - art. 100 ust. 1 e. i r.) wykluczającej dowolność w stosowaniu przepisów prawa ubezpieczeń społecznych (tak: St. Płazak „*Autonomia prawa ubezpieczeń społecznych*” w „*Problemy Prawa Ubezpieczeń Społecznych*” - Kraków 1996 , str. 50),

-po trzecie; skoro art. 114 ustawy o e. i r. jest *lex specialis* do art. 145 kpa i art. 401-403 kpc oraz jest przepisem szczególnym zmierzającym do wzruszenia prawomocnej decyzji rentowej, to musi być tłumaczony w sposób ścisły i jednoznaczny (przy zastosowaniu *numerus clausus* podstaw - patrz np. post. S.N. z 19 października 2005 r. - V CO 16/05 , czy też wyrok z 27 października 2004 r. - III UK 81/04, a także R. Babińska „*Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych*” - Rozdział IV i V),

-po czwarte; czy naruszenie przepisu art. 114 ust. 1 ustawy o e. i r. w postępowaniu przed organem rentowym stanowi przesłankę wzruszenia decyzji przez sąd ubezpieczeń społecznych (por. ugruntowany pogląd prezentowany np. w wyroku SN z 22 lutego 2010 r. - I UK 247/09 czy też w post. tegoż Sądu z 21 listopada 2011 r. - III UK 224/10),

-po piąte; w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie mają zastosowania „zasady współżycia społecznego”, które tu zastępują decyzje wydane w trybie swobodnego uznania, co tworzy potrzebę określenia trybu recypowania w niniejszej sprawie ogólnych wskazań i zapatrywań o charakterze socjalnym zawartych w stwierdzeniu naruszeń praw podstawowych (patrz: ETPCz) lub uznania instytucji nadużycia prawa po stronie organu rentowego (por. odpowiednio wyroki SN

z 28 listopada 2001 r. - IV CKN 1756/00 z 14 lutego 2006 r. - III UK 150/05 czy wyrok WSA z 6 czerwca 2005 r. - II SA /Wa 144/05) - albowiem „zasady współżycia społecznego nie mogą uzasadniać konstruowania innych zasad ... niż wynikające z przepisów prawa ubezpieczeń społecznych . Tak jak świadczeniobiorca nie może żądać złagodzenia rygoryzmu prawa ubezpieczeń społecznych poprzez odwołanie się do konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego przewidzianej w art. 5 k.c. lub w art. 8 kp , tak organ rentowy w oparciu o te przepisy nie jest uprawniony do zaostrzenia rygorów tego prawa" (wyrok SN z 2 grudnia 2009 r. -1 UK 174/09, patrz również wyrok z 16 czerwca 2011 r. - III UK 214/10).

Sąd Apelacyjny podkreślił, że ETPCz nie sprawdza zgodności orzeczeń sądowych z Konwencją , ale orzeka o naruszeniu Konwencji przez zastosowanie prawa krajowego przez sąd w konkretnej sprawie.

VII. Sprawą otwartą jest wreszcie to, czy moc wiążąca wyroku ETPCz z 15.09.2009 r. dotyczy wyłącznie państwa (in toto), czy też, tak jak normy Konwencji, wnika on do polskiego porządku prawnego i wiąże sądy polskie (patrz wyrok SN z 28 listopada 2008 r. - V CKS 271/08) jako prejudykat (argument z art. 417¹ § 1 kc). Obowiązek przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału, który wiąże sąd polski, stwierdzono w postanowieniu SN z 17 kwietnia 2007 r. - I PZ 5/07. Natomiast w uchwale (7) z 30 listopada 2010 r. - III CZP 161/10 Sąd Najwyższy uznał, że ostateczny wyrok ETPCz , w którym stwierdzono, że „naruszenie prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd , zagwarantowanego w art. 6 ust 1 Konwencji nie stanowi podstawy wznowienia postępowania cywilnego". Zgoła przeciwny wniosek wysunąć można jednak z już cytowanego wyżej orzeczenia i doktryny (patrz dodatkowo: wyrok Sądu Najwyższego z 28 listopada 2008 r. - V CKS 271/08 czy postanowienie z 17 kwietnia 2007 r. -I PZ 5/07 czy też postanowienie w sprawie V CZ 104/10, a także glos E. Łętowskiej oraz A. Śledzińskiej - Simoni do postanowienia SN z 19 października 2005 r. V CO 16/05, glos K. Lasaka, M. Jackowskiego - do wyroku ETPCz z 15 września 2009 r., a także; P. Grzegorzczuk: „Skutki wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w krajowym porządku prawnym"- Przegl. Sąd. z 2006 nr 6 (10373/05), gdzie stwierdzono, że z art. 9 i 91 ust. 2 Konstytucji RP w związku z art. 6 ust. 1 Konwencji wynika, iż to Sąd polski powinien doprowadzić do stanu zgodnego w treścią wyroku ETPCz, który to wyrok wiąże sąd krajowy, a co najmniej wpływa na interpretację przepisów polskich także w sprawach stron nie związanych wyrokiem (patrz dodatkowo: art. 417² kc, czy uchwała (7) Sądu Najwyższego z 26 czerwca 2014 r. -I KZP 14/14).

Prezentowany jest w judykaturze również pogląd, że naruszenie Konwencji stanowi zarazem naruszenie prawa krajowego - tj. art. 9 oraz art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji RP (wyroku Sądu Najwyższego z: 28 listopada 2008 r. - V CSK 271/08, 9 października 2009 r. - I CK 150/02, 30 maja 2009 r. - III CZP 34/09).

VIII. W kontekście wyartykułowanych poważnych wątpliwości prawnych Sąd Apelacyjny przypomniał, że:

- przed wejściem w życie ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych tj. przed 1 stycznia 2003 r. uchylenie prawomocnej decyzji w sprawie objęcia ubezpieczeniem społecznym lub ustania ubezpieczenia mogło nastąpić w

trybie wznowienia postępowania na zasadach określonych w art. 145 kpa w zw. z art. 123 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych,

- od decyzji, o których mowa w art. 114 ust. 1 e. i r., (a także art. 83a s.u.s.) przysługuje odwołanie do właściwego sądu ubezpieczeń społecznych, chociaż jako tryb właściwy do wznowienia, uchylecia lub unieważnienia decyzji należy przyjąć tryb przewidziany przepisami kodeksu postępowania administracyjnego. Oznacza to obowiązek stosowania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przy rozpoznaniu i rozstrzygnięciu powyższych spraw przepisów k.p.a.,

- tryb wznowienia postępowania na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalno - rentowej (podobnie jak w przypadku art. 83a ustawy systemowej) nie został odrębnie uregulowany i wobec tego w tym zakresie ma zastosowanie art. 149 kpa w związku z art. 124 e. i r. oraz z art. 123 s.u.s. W konsekwencji czego Zakład Ubezpieczeń Społecznych, w celu wznowienia postępowania w sprawie o podleganie ubezpieczeniom społecznym, powinien najpierw wydać postanowienie o wznowieniu postępowania (art. 149 § 1-2 kpa), a następnie (tj. po przeprowadzeniu wznowionego postępowania) - wydać decyzję (art. 151 kpa). Przy czym dopuszcza się (patrz.: K. Antonów - Komentarz do art. 114 ustawy o e.i r. z FUS, Lex 2014, K. Jankowska , I. Jędrasik – Jankowska Komentarz do art. 114 ustawy o e. i r. z FUS Lex Omega 2015) możliwość wzruszenia ostatecznej decyzji bez wydania przez organ rentowy (i doręczenia wszystkim stronom) wymaganego postanowienia, akcentując obowiązek zawiadomienia (art. 61 § 4 kpa). W takim przypadku organ rentowy winien wydać decyzję merytoryczną (patrz np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 4 lipca 2013 r. - III AUa 1157/13).

Za dominujący należy jednak przyjąć pogląd, że postępowanie „wznowiowe” z art. 114 e. i r. składa się z dwóch etapów. Pierwszy etap sprowadza się do badania, czy wniosek o ponowne ustalenie opiera się na ustawowej podstawie wznowienia i czy wskazana przez niego podstawa odpowiada jednej z podanych w ustawie przyczyn. Dopiero na drugim etapie następuje merytoryczna ocena podstawy „wznowienia” (podobny pogląd przyjmowany jest w postępowaniu cywilnym i w postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

- w wyniku wznowienia postępowania w sprawie organ rentowy ma możliwość skorygowania własnego błędu - zarówno korzystnego, jak i niekorzystnego dla ubezpieczonego.

Uczynione tu przypomnienie służy konstatacji, że organ rentowy w ramach postępowania wstępnego z wniosku o ponowne ustalenie prawa lub zobowiązania (art. 114 e. i r., czy art. 83a s.u.s.) winien uczynić przede wszystkim przedmiotem badania, czy wniosek oparto na jednej z ustawowych przyczyn wznowienia. W tym zakresie nie ma mowy o negatywnej ocenie zasadności wniosku, a jedynie chodzi o zakwalifikowanie zarzutów, na których oparty jest wniosek w aspekcie podstaw dopuszczalnych na mocy art. 114 e. i r. (czy art. 38a s.u.s.) w ramach nie uznania „nowych dowodów” lub „okoliczności”.

Zauważyć też trzeba, że art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z F.U.S. nie dotyczy decyzji przyznających świadczenie emerytalne w drodze wyjątku (art. 83 ust. 1 e. i r.), w których to sprawach postępowanie w całości prowadzone jest na

podstawie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego - włącznie z zaskarżeniem ich do sądu administracyjnego (wyrok NSA z 12 marca 2002 r. - II SA 3078/01). Co oznacza, że wyrok Europejskiego Trybunału Pracy Człowieka, w tych sprawach, może być podstawą do wznowienia sądowego postępowania administracyjnego.

Sąd Apelacyjny odnotował w tym miejscu, że zgodnie z art. 273 § 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi możliwe jest wznowienie postępowania w przypadkach, w których Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł o naruszeniu Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (por. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz pod redakcją R. Hausera i M. Wierzbowskiego., C.H. Beck Warszawa 2011, s. 891) bądź Komitet Praw Człowieka, działając na podstawie Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Protokołu fakultatywnego, który został ratyfikowany przez Polskę, na podstawie art. 5 ust. 4 Protokołu przekaze państwu -stronie swój pogląd na sprawę zainicjowaną zawiadomieniem w sprawie naruszenia postanowień Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (por. A. Kabat w B. Dauter, B. Gruszczyński, A. Kabat, M. Niezgódka - Medek *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz.*, LEX 2013, teza 10 komentarza do art. 272 oraz A. Kabat w B. Dauter, B. Gruszczyński, A. Kabat, M. Niezgódka - Medek *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz.*, LEX 2013, teza 11 komentarza do art. 272 oraz).

Zatem podstawę wznowienia z art. 272 § 3 p.p.s.a. niewątpliwie stanowiłoby orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych - gdyby sprawy ubezpieczeniowe nie zostały formalnie zakwalifikowane jako sprawy cywilne (v. art. 1 kpc) Brak racjonalnych podstaw do dualizmu w procedowaniu skutków orzeczeń ETPCz.

IX. Reasumując niniejsze należałoby przyjąć - zdaniem Sądu pytającego - iż wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka stwierdzający naruszenie art. 1 Protokołu 1 do Konwencji oraz przyznający zadośćuczynienie na podstawie art. 41 Konwencji, zgodnie z jednostronną deklaracją Rządu RP zobowiązuje sąd ubezpieczeń społecznych, a na etapie postępowania administracyjnego organ rentowy (art. 83 ust. 1 s.u.s.), do wszczęcia postępowania w sprawie ponownego ustalenia prawa do wcześniejszej emerytury - na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 149 kpa; celem zbadania okoliczności, czy wstrzymanie wypłaty i odmowa prawa do świadczenia nie jest dla świadczeniobiorcy ciężarem nadmiernym i nieproporcjonalnym.

X. Sąd Apelacyjny w R. wyraża też aprobatę (*pro futuro*) dla potrzeby ustawowego uregulowania możliwości wznowienia postępowania w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (za: postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z 7 sierpnia 2009 r. – 55/09).

Obowiązek nabycia energii elektrycznej wytworzonej w OZE przez podmiot wykonujący zadania sprzedawcy z urzędu (III SZP 1/16)

Sąd Apelacyjny w W. postanowieniem z 23 lutego 2016 r., VI ACa 74/15 zwrócił się do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym:

1. „Czy przedsiębiorstwo energetyczne, spełniające warunki określone w art. 10 ust. 1 ustawy z 4 marca 2005r. o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz ustawy - Prawo ochrony środowiska (Dz.U z 2005 r. Nr 62, poz. 552 ze zm.), wykonuje na podstawie art. 10 ust. 2 tej ustawy zadania sprzedawcy z urzędu - w zakresie zakupu energii elektrycznej wytworzonej w odnawialnych źródłach energii, o którym mowa w art. 10 ustawy z 8 stycznia 2010 r o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r. Nr 21, poz.104) - dla przyłączonych do sieci przesyłowej, znajdującej się na terenie obejmującym obszar działania tego sprzedawcy, odnawialnych źródeł energii (art. 9a ust. 6 ustawy z 10 kwietnia 1977 r. Prawo energetyczne (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 1059 ze zm.) w brzmieniu nadanym ustawą z 8 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw)?”

2. „Czy „teren obejmujący obszar działania” przedsiębiorstwa energetycznego wykonującego zadania sprzedawcy z urzędu w zakresie zakupu energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii w rozumieniu art. 9a ust. 6 Prawa energetycznego jest tożsamy z obszarem działania przedsiębiorstwa zintegrowanego pionowo (operatora systemu dystrybucyjnego), z którego przedsiębiorstwo energetyczne wykonujące zadania sprzedawcy z urzędu zostało wyodrębnione?”.

Sąd Apelacyjny wskazał, że w sprawie nie ma sporu co do tego, że powód co do zasady wykonuje zadania sprzedawcy z urzędu. Stosownie do treści art. 3 pkt 29 p.e. sprzedawcą z urzędu jest przedsiębiorstwo energetyczne posiadające koncesję na obrót paliwami gazowymi lub energią elektryczną, świadczące usługi kompleksowe odbiorcom paliw gazowych lub energii elektrycznej w gospodarstwie domowym, niekorzystającym z prawa wyboru sprzedawcy. Zgodnie natomiast z art. 9i ust. 1 p.e. sprzedawców z urzędu wyłania Prezes URE w drodze przetargu. W przypadku niewyłonienia w drodze przetargu sprzedawcy z urzędu, Prezes URE, na okres 12 miesięcy, wyznacza z urzędu, w drodze decyzji, tego sprzedawcę, biorąc pod uwagę możliwość wypełnienia przez niego obowiązków określonych w ustawie, oraz określa obszar wykonywania przez niego działalności gospodarczej (art. 9i ust. 10 p.e.). Następnie po wyłonieniu, w drodze przetargu, lub wyznaczeniu sprzedawcy z urzędu, Prezes URE dokonuje zmian w koncesji udzielonej przedsiębiorstwu energetycznemu wyłoniёнemu lub wyznaczonemu na tego sprzedawcę, określając w niej: 1) warunki wykonywania działalności gospodarczej w zakresie świadczenia usług kompleksowych; 2) przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się przesyłaniem lub dystrybucją paliw gazowych lub energii elektrycznej, będące operatorem systemu, do którego są przyłączeni odbiorcy paliw

gazowych lub energii elektrycznej w gospodarstwie domowym niekorzystającym z prawa wyboru sprzedawcy (art. 9i ust. 11 p.e.). Poza sporem jest, że Prezes URE nie ogłosił przetargu, o jakim mowa w art. 9i ust. 1 p.e., ani nie wyznaczył powoda sprzedawcą z urzędu na podstawie art. 9i ust. 10 p.e.

Zgodnie jednak z art. 10 ust. 2 ustawy z 4 marca 2005 r. przedsiębiorstwo energetyczne, o którym mowa w art. 10 ust. 1 tej ustawy, w okresie od 1 lipca 2007 r. do czasu wyznaczenia przez Prezesa URE lub wyłonienia w drodze przetargu sprzedawcy z urzędu, na zasadach określonych w art. 9i p.e., wykonuje zadania sprzedawcy z urzędu dla odbiorców przyłączonych do sieci operatora systemu dystrybucyjnego, o którym mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy z 4 marca 2005 r.

Poza sporem jest, że powód spełnia warunki określone w art. 10 ust. 1 ustawy z 4 marca 2005 r., tj.: 1) został wyodrębniony z przedsiębiorstwa zintegrowanego pionowo w celu zapewnienia operatorowi systemu dystrybucyjnego niezależności pod względem formy prawnej w rozumieniu art. 9d ust. 1 p.e., 2) posiada koncesję na obrót energią elektryczną, 3) zajmuje się sprzedażą energii elektrycznej odbiorcom energii, przyłączonym do sieci operatora, o którym mowa w pkt 1 (operatora systemu dystrybucyjnego). W szczególności, wymaga wyjaśnienia, że powód został wyodrębniony z przedsiębiorstwa zintegrowanego pionowo - obecnie operatora systemu dystrybucyjnego (zob. art. 3 pkt IIb p.e.) P. S.A. Tym samym, na mocy art. 10 ust. 2 ustawy z 4 marca 2005 r. powód wykonuje zadania sprzedawcy z urzędu wobec odbiorców przyłączonych do sieci dystrybucyjnej P. S.A.

Nie budzi wątpliwości, że sprzedawca z urzędu ma szereg normatywnie określonych obowiązków, w tym także w zakresie nabywania energii elektrycznej wytwarzanej w OZE. Oczywiście jest także, iż obowiązki te spoczywają również na przedsiębiorcach „wykonujących zadania” sprzedawcy z urzędu z mocy art. 10 ust. 2 ustawy z 4 marca 2005 r. Tak bowiem w tym kontekście należy rozumieć „wykonywanie zadań” sprzedawcy z urzędu.

Przepis art. 9a ust. 6 p.e. w brzmieniu nadanym ustawą z 2005 r., obowiązującym od 1 października 2005 r. stanowił, że sprzedawca z urzędu jest obowiązany, w zakresie określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 9 ust. 9 p.e., do zakupu energii elektrycznej wytworzonej w odnawialnych źródłach energii przyłączonych do sieci znajdujących się w obszarze działania sprzedawcy z urzędu, oferowanej przez przedsiębiorstwa energetyczne, które uzyskały koncesje na jej wytwarzanie; zakup ten odbywa się po średniej cenie sprzedaży energii elektrycznej w poprzednim roku kalendarzowym, o której mowa w art. 23 ust. 2 pkt 18 lit. b) p.e. Jednocześnie zgodnie z art. 11 ustawy z 4 marca 2005 r. do czasu wyłonienia, w drodze przetargu, lub wyznaczenia przez Prezesa URE sprzedawcy z urzędu, na zasadach określonych w art. 9i p.e., obowiązek, o którym mowa w art. 9a ust. 6 p.e., wykonują przedsiębiorstwa energetyczne obowiązane na podstawie art. 9 p.e. do zawarcia umowy sprzedaży z odbiorcami energii elektrycznej albo na podstawie art. 10 p.e. do świadczenia usługi kompleksowej odbiorcom energii elektrycznej; obowiązek zakupu energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii dotyczy źródeł przyłączonych do sieci, do której są przyłączeni odbiorcy energii elektrycznej, z

którymi przedsiębiorstwo energetyczne ma obowiązek zawrzeć umowę sprzedaży albo którym ma obowiązek świadczyć usługę kompleksową. .

Sąd Apelacyjny zauważył, że obowiązek zakupu energii z OZE został odrębnie uregulowany w odniesieniu do sprzedawcy z urzędu w art. 9a ust. 6 p.e., a odrębnie co do przedsiębiorcy wykonującego zadania sprzedawcy z urzędu - w art. 11 ustawy z 4 marca 2005 r.

Zatem od 1 października 2005 r. powód, jako przedsiębiorca wykonujący zadania sprzedawcy z urzędu, miał zgodnie z art. 11 ustawy z 4 marca 2005 r. obowiązek zakupu energii elektrycznej z OZE, przyłączonych do sieci, do której są przyłączeni odbiorcy energii elektrycznej, z którymi miał obowiązek zawrzeć umowę sprzedaży albo którym ma obowiązek świadczyć usługę kompleksową (art. 10 ustawy z 4 marca 2005 r.). Ponieważ zgodnie z art. 10 ust. 2 ustawy z 4 marca 2005 r. obowiązek ten dotyczy odbiorców przyłączonych do sieci operatora systemu dystrybucyjnego, z którego powód został wyodrębniony, to na powódzie spoczywał obowiązek zakupu energii elektrycznej wytworzonej w OZE przyłączonych do sieci dystrybucyjnej PGE Dystrybucja S.A. (art. 11 w zw. z art. 10 ustawy z 4 marca 2005 r.).

Analogiczną techniką legislacyjną ustawodawca posłużył się przy nowelizacji przepisów p.e., dokonanej ustawą z 8 stycznia 2010 r. Z jednej strony w nowym brzmieniu art. 9a ust. 6 (obowiązującym od 9 sierpnia 2010 r.) posłużono się odmiennym od dotychczasowego określeniem, wskazując, że sprzedawca z urzędu jest obowiązany, w zakresie określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 9a ust. 9 p.e., do zakupu energii elektrycznej wytworzonej w odnawialnych źródłach energii przyłączonych do sieci dystrybucyjnej lub przesyłowej znajdującej się na terenie obejmującym obszar działania tego sprzedawcy, oferowanej przez przedsiębiorstwo energetyczne, które uzyskało koncesję na jej wytwarzanie lub zostało wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 9p ust. 1 p.e.; zakup ten odbywa się po średniej cenie sprzedaży energii elektrycznej w poprzednim roku kalendarzowym, o której mowa w art. 23 ust. 2 pkt 18 lit. b) p.e. (pojęcie „sieci” zostało doprecyzowane określeniem „dystrybucyjnej lub przesyłowej”). Obecnie zbliżone brzmienie ma obowiązujący od 4 maja 2015 r. przepis art. 188 ust. 20 ustawy z 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii.

Z drugiej strony, w art. 10 ustawy z 8 stycznia 2010 r. ustawodawca wskazał, że do dnia wyłonienia sprzedawcy z urzędu, podmiotem obowiązany do zakupu energii elektrycznej wytworzonej w odnawialnych źródłach energii, o którym mowa w art. 9a ust. 6 ustawy p.e., przyłączonych do sieci dystrybucyjnej lub przesyłowej, jest podmiot wykonujący zadania sprzedawcy z urzędu.

Zatem ponownie w jednym akcie prawnym (przepisach p.e.) został uregulowany obowiązek zakupu energii elektrycznej wytworzonej w OZE, spoczywający na sprzedawcy z urzędu (art. 9a ust. 6 p.e. w brzmieniu obowiązującym od 9 sierpnia 2010 r.), a w innym (przepisach przejściowych ustawy z 8 stycznia 2010 r.) ten sam obowiązek dotyczący przedsiębiorcy wykonującego zadania sprzedawcy z urzędu (art. 10 ustawy z 8 stycznia 2010 r.).

Taka dwutorowa regulacja świadczyć może o tym, że ustawodawca dostrzegł, iż treść art. 9a ust. 6 p.e. nie jest wystarczająca w zakresie regulacji obowiązków przedsiębiorców wykonujących zadania sprzedawcy z urzędu, w szczególności z uwagi na niemożność skonkretyzowania podmiotu mającego obowiązek zakupu energii pochodzącej z OZE wyłączenie w oparciu o kryteria wskazane w art. 9a ust. 6 p.e.

Niesporne jest przy tym, że OZE, którego dotyczy postępowanie w niniejszej sprawie jest przyłączone do sieci przesyłowej PSE S.A., a nie do sieci dystrybucyjnej należącej do P. S.A. - operatora systemu dystrybucyjnego, z którego powód, czyli P. Obrót został wyodrębniony.

W tak ustalonym stanie faktyczny wykładnia przytoczonych przepisów budzi zasadnicze wątpliwości. Przede wszystkim, należy zwrócić uwagę, że powód wykonuje zadania sprzedawcy z urzędu wobec ograniczonego kręgu podmiotów. Wymaga zatem rozstrzygnięcia, czy powód wykonuje te zadania (w zakresie zakupu energii elektrycznej wytworzonej w OZE) wobec zainteresowanego. Jeżeli tak, to konieczne jest rozważenie, jakie kryterium decyduje o wyborze powoda jako sprzedawcy z urzędu w relacji do zainteresowanego.

Bezsprzecznie zagadnienia te mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Uznanie, że powód nie wykonuje zadań sprzedawcy z urzędu wobec zainteresowanego, bądź z uwagi na uznanie, że nie wykonuje takich zadań w stosunku do podmiotów przyłączonych do sieci przesyłowej, bądź przez przyjęcie, iż zastosowane kryterium „obszaru działania” w rozumieniu zasięgu sieci dystrybucyjnej nie znajduje oparcia w przepisach, skutkować będzie koniecznością uchylecia zaskarżonej decyzji Prezesa URE.

Po pierwsze, treść art. 11 ustawy z 4 marca 2005 r. nie daje podstaw do przyjęcia, że powód wykonuje zadania sprzedawcy z urzędu wobec zainteresowanego. Przepis ten ograniczał obowiązek zakupu energii elektrycznej wytworzonej w OZE do „źródeł przyłączonych do sieci, do której są przyłączeni odbiorcy energii elektrycznej, z którymi przedsiębiorstwo energetyczne ma obowiązek zawrzeć umowę sprzedaży albo którym ma obowiązek świadczyć usługę kompleksową”. Z kolei zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z 4 marca 2005 r. obowiązek świadczenia „usługi kompleksowej” dotyczy odbiorców, przyłączonych do sieci dystrybucyjnej przedsiębiorcy, z którego sprzedawca został wyodrębniony. W konsekwencji, przedsiębiorca wykonujący zadania sprzedawcy z urzędu na podstawie art. 11 ustawy z 4 marca 2005 r. miał obowiązek kupowania energii elektrycznej wytworzonej w OZE, przyłączonych do sieci dystrybucyjnej (a nie przesyłowej) operatora, z którego ten przedsiębiorca został wyodrębniony. Należy zatem zauważyć, że przepisy te jednoznacznie identyfikują podmiot zobowiązany do zakupu energii elektrycznej wytworzonej w OZE przyłączonym do sieci dystrybucyjnej.

Po drugie, art. 9a ust. 6 p.e. w brzmieniu obowiązującym od 1 października 2005 r. przewidywał obowiązek „zakupu energii elektrycznej wytworzonej w odnawialnych źródłach energii przyłączonych do sieci znajdujących się w obszarze działania sprzedawcy z urzędu”. Należy wskazać, że przepis ten znajdujący zastosowanie do

sprzedawcy z urzędu wyłonionego w drodze przetargu lub wyznaczonego decyzją Prezesa URE odwoływał się do kryterium „obszaru działania sprzedawcy z urzędu”. „Obszar działania” sprzedawcy z urzędu powinien zostać określony albo w decyzji Prezesa URE wydanej na podstawie art. 9i ust. 10 p.e. („... określa obszar wykonywania przez niego działalności gospodarczej”) albo w treści koncesji (art. 9i ust. 11 p.e.). Wynika to przede wszystkim z treści art. 9i ust. 3 pkt 2 p.e., zgodnie z którym w ogłoszeniu o przetargu określa się m.in. „obszar, dla którego będzie wyłoniony sprzedawca z urzędu”. Tym samym, kryterium „obszaru działania”, o którym mowa w art. 9a ust. 6 p.e. nie mogło mieć zastosowania do przedsiębiorcy wykonującego zadania sprzedawcy z urzędu. Wydaje się zatem, że z tego względu obowiązek zakupu energii wytworzonej w OZE dla tych podmiotów został przewidziany w art. 11 ustawy z 4 marca 2005 r., ponieważ przedsiębiorca wykonujący zadania sprzedawcy z urzędu nie ma ustawowo określonego „obszaru działania”. Przepis art. 10 ust. 1 ustawy z 4 marca 2005 r. wiąże bowiem obowiązki przedsiębiorcy wykonującego zadania sprzedawcy z urzędu z zakresem podmiotowym (odbiorcami przyłączonymi do określonej sieci dystrybucyjnej), a nie z zakresem terytorialnym działania przedsiębiorcy („obszarem działania”). Nie sposób również odwołać się do treści koncesji powoda, która zezwala na prowadzenie działalności w zakresie sprzedaży energii elektrycznej (tak jak w przypadku innych sprzedawców) na terenie całej Polski.

Po trzecie, treść art. 9a ust. 6 p.e. w brzmieniu nadanym ustawą z 8 stycznia 2010 r. (obowiązującym od 9 sierpnia 2010 r.) doprecyzowała, że obowiązek zakupu energii elektrycznej dotyczy OZE przyłączonych do sieci dystrybucyjnej i przesyłowej. Poprzednie brzmienie tego przepisu wskazywało jedynie na „sieci znajdujące się w obszarze działania”, nie precyzując rodzaju tej sieci. Nie budzi zatem wątpliwości, że intencją ustawodawcy było wyrażne objęcie obowiązkiem zakupu energii elektrycznej wytworzonej w OZE przyłączonych do sieci przesyłowej. Nadal jednak użyte w tym przepisie kryterium „obszaru działania sprzedawcy” nie jest adekwatne w odniesieniu do przedsiębiorcy wykonującego zadania sprzedawcy z urzędu, ale niebędącego sprzedawcą z urzędu wyznaczonym w trybie o art. 9i p.e.

Po czwarte, art. 10 przepisów przejściowych ustawy z 8 stycznia 2010 r. wskazuje jedynie na to, że na przedsiębiorcy wykonującym zadania sprzedawcy z urzędu spoczywa obowiązek zakupu energii elektrycznej wytworzonych w OZE przyłączonych do sieci „dystrybucyjnej lub przesyłowej”. Rzecz jednak w tym, że przepis ten nie wskazuje wprost, który z przedsiębiorców wykonujących zadania sprzedawcy z urzędu ma ten obowiązek realizować w odniesieniu do OZE przyłączonych do sieci przesyłowej.

Sąd Okręgowy, akceptując w przeważającej mierze stanowisko Prezesa URE, przyjął, że przepis art. 11 ustawy z 4 marca 2005 r., w zakresie, w jakim wskazywał, że obowiązek zakupu, odnosi się tylko do podmiotów przyłączonych do sieci dystrybucyjnej, stracił swoją aktualność na rzecz przepisu nowszego dotyczącego tej samej materii. Uznał jednak, że przepis art. 11 ustawy z 4 marca 2005 r. nie został całkowicie wyeliminowany z obrotu prawnego, gdyż skutkiem braku innych, późniejszych przepisów regulujących kwestię podmiotu zobowiązanego do

wykonywania obowiązku zakupu energii do czasu wyłonienia sprzedawcy z urzędu - to właśnie on wskazuje na podmiot zobowiązany do wykonywania obowiązku sprzedawcy z urzędu, o jakim mowa w art. 9a ust. 6 p.e. - gdyż nadaje status sprzedawcy z urzędu aż do czasu wyłonienia takiego sprzedawcy w trybie art. 9i p.e. podmiotom zdefiniowanym w art. 9 i 10 p.e., czyli także powodowi.

Wydaje się jednak, że przepis art. 10 ustawy z 8 stycznia 2010 r. regulujący tą samą materię uchylił przepis art. 11 ustawy z 4 marca 2005 r., natomiast nie uchylił przepisu art. 10 ustawy z 4 marca 2005 r., wskazującego, który podmiot wykonuje zadania sprzedawcy z urzędu do czasu wyłonienia sprzedawcy z urzędu w trybie art. 9i p.e.

Co się zaś tyczy konkretnie obowiązku powoda zakupu energii wytworzonej w OZE Elektrowni P., to - według Sądu pierwszej instancji - wskazuje na niego położenie źródła energii (bloku energetycznego nr 9) w obszarze faktycznego działania PGE Obrót. Skoro bowiem przepis art. 9a ust. 6 p.e. stanowi, że obowiązek ciąży na sprzedawcy, na obszarze działania którego znajduje się OZE, a PGE Obrót, na którym ciąży obowiązek sprzedawcy z urzędu (jak o tym stanowi art. 11 ustawy z 4 marca 2005 r.), został wyodrębniony z jedyne go operatora sieci dystrybucyjnej na terenie Gminy P., na obszarze której usytuowane jest również OZE, to oczywistym jest, że to właśnie PGE Obrót jest tym podmiotem, na którym ciąży ustawowy obowiązek zakupu całej energii wyprodukowanej w tym źródle.

Zarówno zatem Prezes URE, jak i Sąd Okręgowy, przyjęli, że powód jest przedsiębiorcą wykonującym zadania sprzedawcy z urzędu wobec zainteresowanego, z uwagi na położenie OZE, przyłączonego do sieci przesyłowej, znajdującej się na obszarze działania operatora sieci dystrybucyjnej, z którego powód został wyodrębniony. Inna wykładnia prowadziłaby bowiem do wniosku, że brak jest podmiotu zobowiązanego do zakupu energii elektrycznej wytworzonych w OZE przyłączonych do sieci przesyłowej. Tym samym, przewidziany w art. 9a ust. 6 p.e. oraz art. 10 ustawy z 8 stycznia 2010 r. obowiązek zakupu energii elektrycznej wytworzonej w OZE przyłączonym do sieci przesyłowej byłby iluzoryczny.

Takiemu rozumowaniu można jednak przeciwstawić argumentację, że wywiązanie się Prezesa URE z obowiązku dokonania w trybie art. 9i p.e. wyboru sprzedawców z urzędu skutkować powinno ustaleniem sprzedawców z urzędu dla całego obszaru kraju, a tym samym zastosowanie kryterium z art. 9a ust. 6 p.e. pozwoliłoby na jednoznaczne ustalenie w każdym przypadku, który ze sprzedawców z urzędu ma obowiązek zakupu energii z konkretnego OZE. Natomiast przepisy przejściowe ze swej istoty normują jedynie w niezbędnym zakresie stan istniejący do chwili zakończenia procedury wyboru sprzedawców z urzędu i nie muszą mieć w związku z tym charakteru kompleksowego.

Z drugiej jednak strony możliwe byłoby przyjęcie, że przepisy przejściowe ustawy z 8 stycznia 2010 r. (art. 10) w powiązaniu z przepisami ustawy z 4 marca 2005 r. (art. 10 i 11) nie regulują w sposób kompletny zagadnienia podmiotu zobowiązanego do zakupu energii elektrycznej pochodzącej z OZE przyłączonego do sieci przesyłowej wbrew intencjom ustawodawcy. Można bowiem argumentować, że przepisy przejściowe powinny, co do zasady, w sposób pełny regulować sytuację

w zakresie konkretyzacji podmiotów zobowiązanych do zakupu energii elektrycznej wytworzonej w OZE przyłączonych do sieci przesyłowej, zwłaszcza po wejściu w życie ustawy z 8 stycznia 2010 r., która taki obowiązek wprost przewidziała.

W takim ujęciu konieczne byłoby bądź odwołanie się do wykładni celowościowej (aby zapewnić każdemu wytwórcy energii elektrycznej w OZE możliwość realizacji uprawnienia do zawarcia umowy z konkretnym sprzedawcą), bądź uznanie, że w tym zakresie istnieje luka w ustawie. Dawałoby to podstawę do sięgnięcia w drodze analogii legis do jednego z kryteriów, przewidzianych w ww. ustawach oraz w przepisach p.e., pozwalających na ustalenie podmiotu zobowiązanego do zakupu energii elektrycznej wytworzonej w OZE przyłączonym do sieci przesyłowej.

Z całą pewnością zawodne będzie kryterium przyłączenia do sieci dystrybucyjnej, wskazane w art. 10 ustawy z 4 marca 2005 r., skoro przedmiotem sporu jest OZE przyłączone do sieci przesyłowej. Nie wydaje się również możliwe zastosowanie kryterium „obszaru działania” przedsiębiorcy w rozumieniu art. 9a ust. 6 p.e. w brzmieniu obowiązującym przed 4 kwietnia 2015 r., które jest powiązane z obszarem działania sprzedawcy z urzędu wskazanym przez Prezesa URE w decyzji albo koncesji (art. 9i ust. 3, 10 i 11 p.e.). Nie można jednak z góry wykluczyć możliwości wykładni tego pojęcia na potrzeby podmiotów wykonujących zadania sprzedawcy z urzędu przez pryzmat treści koncesji tych podmiotów. Oznaczałoby to jednak, z uwagi na treść koncesji największych sprzedawców energii, obejmujących teren całego kraju, że dla każdego OZE przyłączonego do sieci przesyłowej jest kilka podmiotów wykonujących zadania sprzedawcy z urzędu. Nie jest jasne, jakimi zasadami miałby się w takim wypadku kierować Prezes URE dokonując wyboru podmiotu mającego obowiązek zawarcia umowy sprzedaży energii elektrycznej wytworzonej w takim OZE.

Sąd pierwszej instancji przyjął jeszcze inne kryterium, w ocenie Sądu Apelacyjnego, nieprzewidziane wprost w przepisach p.e., ani ustaw z 4 marca 2005 r. i 8 stycznia 2010 r., odwołujące się do terytorialnego (fizycznego) zasięgu sieci dystrybucyjnej operatora systemu dystrybucyjnego, z którego powód został wyodrębniony. W takim wypadku, o tym który sprzedawca wykonywałby obowiązki sprzedawcy z urzędu wobec wytwórcy energii elektrycznej, pochodzącej z OZE przyłączonego do sieci przesyłowej decydowałby faktyczny przebieg sieci dystrybucyjnej przedsiębiorstwa zintegrowanego pionowo, z którego sprzedawca został wyodrębniony. Skutkowałoby to koniecznością dokonywania ustaleń co do faktycznego zasięgu sieci dystrybucyjnej danego przedsiębiorstwa, a ustalenie, że zasięg ten pokrywa się z siecią przesyłową, do której jest przyłączone OZE, pozwalałoby na jednoznaczne wskazanie podmiotu wykonującego zadania sprzedawcy z urzędu. Chyba że - jak podnosi powód - spór dotyczyłby takiego obszaru, na którym istnieją co najmniej dwie sieci dystrybucyjne. Wówczas także i to kryterium byłoby zawodne.

Przy czym odwoływanie się do wykładni celowościowej lub podejmowanie prób sięgnięcia do analogii legis ma ten mankament, że nałożenie na przedsiębiorcę obowiązku zawarcia umowy sprzedaży energii elektrycznej stanowi bezsprzecznie

ingerencję w wyrażoną w art. 20 Konstytucji zasadę wolności działalności gospodarczej, której ograniczenie jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny (art. 22 Konstytucji). Nie negując istnienia w rozpatrywanym przypadku ważnego interesu publicznego, wątpliwości jednak wzbudza brak wyraźnego (jednoznacznego) wskazania w przepisach obowiązku przedsiębiorcy wykonującego zadania sprzedawcy z urzędu w zakresie zakupu energii z OZE przyłączonego do sieci przesyłowej.

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA IZBY

dr Eliza Maniewska

Komunikaty do orzeczeń zapadłych w kwietniu 2016 r.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 5 maja 2016 r., II UZ 3/16

Sprawa z odwołania od decyzji obniżającej podstawę wymiaru składek zadeklarowaną przez płatnika składek względem zgłoszonego do ubezpieczeń społecznych pracownika jest najbardziej rodzajowo zbliżona do spraw o świadczenia z ubezpieczenia społecznego.

Wyrok Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 2016 r., I PK 127/15

Przez "zasady wynagradzania" z art. 43 pkt 1 k.p. należy rozumieć wynikające z przepisów prawa pracy reguły określające wysokość oraz zasady przyznawania pracownikom stawkę wynagrodzenia za pracę określonego rodzaju lub na określonym stanowisku, a także innych (dodatkowych) składników wynagrodzenia (art. 78 § 2 k.p.). Przepis ten nie obejmuje zasad przyznawania innych świadczeń związanych z pracą, w tym odprawy emerytalno-rentowej.

Wyrok Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2016 r., I UK 151/15

Przeniesienie do art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r. poz. 748 ze zm.) zastanej przez ustawodawcę zasady uprzywilejowania wyrównawczego kobiet powoduje, że regulacja ta, pozostawiając zróżnicowanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn, nie narusza zasady równości kobiet i mężczyzn w zakresie zabezpieczenia społecznego.

Uchwała Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2016 r., III PZP 4/16

Do postępowania sądowego wszczynanego przez wniesienie do sądu pracy odwołania od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne na podstawie art. 263 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (jednolity tekst: Dz. U. 2014 r., poz. 1415) stosuje się przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (jednolity Tekst: Dz. U. 2014 r., poz. 101 ze zm.)

Wyrok Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2016 r., III SK 21/15

1. Usługa telewizji kablowej jest usługą telekomunikacyjną w rozumieniu art. 2 pkt 48 Prawa telekomunikacyjnego.
2. W braku dodatkowych okoliczności obciążających, nałożenie kary pieniężnej na przedsiębiorcę telekomunikacyjnego, który z naruszeniem terminu określonego w art. 60a Prawa telekomunikacyjnego poinformował konsumentów o zmianach w zawartości oferowanych pakietów programów oraz honorował prawo konsumentów do wypowiedzenia umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych w wyniku tej zmiany, jest sankcją oczywiście nieproporcjonalną.

Wyrok Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2016 r., III SK 23/15

1. Przeniesienie przez pracownika dokumentu w wersji elektronicznej do folderu "kosz" stanowi przejaw braku współdziałania kontrolowanego przedsiębiorcy z Prezesem UOKiK w rozumieniu art. 106 ust. 2 pkt 3 w związku z art. 105d ust. 1 pkt 3 uokik.
2. Utrudnianiem kontroli prowadzonej na podstawie art. 105a i n. uokik jest każde zachowanie, które skutkuje koniecznością podejmowania przez Prezesa UOKiK dodatkowych, nadzwyczajnych działań w celu realizacji jego uprawnień mających oparcie w obowiązkach kontrolowanego uregulowanych w art. 105d uokik

Wyrok Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2016 r., III SK 28/15

1. Obowiązek dywersyfikacji gazu z zagranicy nie wynika z przepisów Prawa energetycznego, ani aktów wykonawczych.
2. W postępowaniu sądowym z odwołania od decyzji Prezesa URE nakładającej karę pieniężną na podstawie art. 56 ust. 1 pkt 12 Prawa energetycznego nie bada się zgodności ostatecznej decyzji koncesyjnej z Konstytucją lub ustawą.
3. Gaz zakupiony od sprzedawcy z państwa członkowskiego UE zalicza się na poczet wykonania obowiązku dywersyfikacji dostaw gazu przez przedsiębiorcę, który nabywa gaz sprowadzany z państw trzecich.

Wyrok Sądu Najwyższego z 20 kwietnia 2016 r., II PK 90/15

Ochrona pracownika przed rozwiązaniem stosunku pracy, wpisana w art. 23 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela, nie występuje w sytuacji, gdy w dniu złożenia przez pracodawcę oświadczenia woli zmierzającego do zakończenia więzi pracowniczej doszło do przekroczenia 182 dni niezdolności do pracy, a orzeczenie lekarskie określa potrzebę udania się przez pracownika na urlop dla poratowania zdrowia w późniejszym terminie. W takim przypadku nauczyciel nie może twierdzić, że doszło względem niego do przedłużenia o kolejne 12 miesięcy okresu niezdolności do pracy, nieweczącej dopuszczalność rozwiązania zobowiązania pracowniczego.

wyrok SN z 20 kwietnia 2016 r., II UK 194/15

Przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz obliczaniu ich wysokości, uwzględnia się okresy składkowe, choćby płatnik nie opłacił należnych składek za ubezpieczonego, który podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i

rentowym w tych okresach (*a contrario* do art. 5 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach).

Wyrok Sądu Najwyższego z 12 kwietnia 2016 r., I UK 137/15

Przepis zawarty w wykazie A dział VIII poz 1 rozp. z 1983 r. (rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, Dz.U. z 1983 Nr 8, poz. 43) wskazujący jako prace w szczególnych warunkach w transporcie, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego "ciężkie prace załadunkowe i wyładunkowe oraz przeładunek materiałów sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących w transporcie" określa dwa rodzaje prac w szczególnych warunkach: 1) ciężkie prace załadunkowe wyładunkowe i przeładunkowe, 2) załadunek, wyładunek i przeładunek materiałów sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących.

Wyrok Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 2016 r., III UK 98/15

Domownik rolnika posiadający ustalone prawo do renty socjalnej z tytułu całkowitej niezdolności do pracy nie podlega rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu z mocy ustawy.

Wyrok Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2016 r., II PK 54/15

Art. 82 § 1 k.p. dopuszcza odmowę zapłaty lub zmniejszenie wynagrodzenia jedynie za wadliwe wykonanie z winy pracownika produktów lub usług, a nie za jakiegokolwiek wadliwe lub niezgodne z przepisami prawa lub umową o pracę wykonanie obowiązków pracownika.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2016 r., II PZ 26/15

Opatrzenie dokumentu pełnomocnictwa datą późniejszą od daty wniesienia przez pełnomocnika skargi kasacyjnej nie może stanowić przesłanki zastosowania sankcji przewidzianej w art. 389⁶ § 2 k.p.c.

Wyrok Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2016 r., II UK 78/15

Moc obowiązująca art. 25 ust. 1b ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) rozciąga się także na osoby urodzone przed 1 stycznia 1949 r., które przed złożeniem wniosku, o którym mowa w art. 55, pobierały emerytury na podstawie art. 29, 32, 33 i 39, a dodanie art. 55a ust. 2 stanowi zwerbalizowanie treści normatywnej, która do tej pory wynikała z wykładni systemowej i funkcjonalnej.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2016 r., I PK 102/15

Skarga kasacyjna nie przysługuje od postanowienia sądu drugiej instancji wydanego w sprawie o rejestrację układu zbiorowego pracy (art. 519(1) § 1 i § 3 k.p.c. w związku z art. 241(11) § 5 k.p.c.)

Wyrok Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2016 r., I UK 136/15

Art. 58 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jako *lex specialis* w stosunku do art. 57 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 58 ust. 1 pkt 5 wyłącza zastosowanie art. 10 ust. 2 tej ustawy.

Wyrok Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2016 r., I UK 196/15

Wykonywanie działalności gospodarczej polega na powtarzalności podejmowanych działań, które podporządkowane są regułom zysku i opłacalności. Za prowadzenie działalności gospodarczej nie może być uznana incydentalna sprzedaż używanych rzeczy po członkach rodziny za kilkadziesiąt złotych rocznie.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2016 r., II PZ 28/15

Zgodnie z art. 130 § 3 k.p.c. pismo poprawione lub uzupełnione – także przez dołączenie pełnomocnictwa – wywołuje skutek od chwili jego wniesienia, zatem data na pełnomocnictwie lub jej brak nie ma dla bytu i skuteczności umocowania jakiegokolwiek znaczenia.

Wyrok Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2016 r., II UK 179/14

Uwzględniając wszystkie kryteria charakterystyczne dla działalności polegającej na rekrutacji pracowników do realizacji zamówienia kontrahenta zagranicznego - pracodawcy użytkownika, agencja pracy tymczasowej prowadzi znaczną część swojej działalności w państwie, w którym w znacznym stopniu rekrutuje pracowników (art. 12 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, Dz. U. UE. L. 2004.166.1 oraz art. 14 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonania rozporządzenia(WE) Nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, Dz.U. UE. L. 2009.284.1 oraz decyzja Komisji Administracyjnej ds. Koordynacji Systemów Zabezpieczenia Społecznego nr A2 z dnia 12 czerwca 2009 r. dotycząca wykładni art. 12 rozporządzenia 883/2004 w sprawie ustawodawstwa mającego zastosowanie do pracowników delegowanych i osób wykonujących pracę na własny rachunek, tymczasowo pracujących poza państwem właściwym, Dz.U. UE. C. 2010.106.5).

dr Izabela Twardowska – Mędrek

Tezy bieżących orzeczeń

Sprawy z zakresu prawa pracy

Odszkodowanie

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2016 r., II PK 31/15

Sędzia spraw. Z. Myszka

Bezpodstawne jest przerzucanie na pracodawcę ryzyka ponoszenia kosztów pozasłużbowych połączeń telefoniczno- internetowych wykonywanych w prywatnym interesie pracownika, ponieważ wyrządzenie pracodawcy szkody przez samowolne używanie służbowego telefonu do celów lub potrzeb prywatnych nie jest działaniem ani w granicach ryzyka pracodawcy, ani w granicach dopuszczalnego ryzyka pracownika, przeto nie wyłącza jego odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 117 § 2 k.p.

Nagroda jubileuszowa

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2016 r., II PK 15/15

Sędzia spraw. J. Strusińska-Żukowska

Dla nabycia nagrody jubileuszowej przez pracownika samorządowego, któremu brakuje mniej niż 12 miesięcy dla uzyskania do niej prawa, konieczne jest istnienie związku przyczynowego między rozwiązaniem stosunku pracy a przejściem na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy (§ 8 ust. 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 marca 2009r. w sprawie wynagrodzenia pracowników samorządowych).

Rozwiązanie stosunku pracy bez wypowiedzenia

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2015 r., III PZP 7/15

Sędzia spraw. Z. Hajn

Nieświadczanie przez pracownika - członka korpusu służby cywilnej pracy przez

trwający dłużej niż jeden miesiąc okres nieobecności spowodowanej zastosowaniem wobec niego na podstawie art. 276 k.p.k. środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych nie może stanowić podstawy do rozwiązania z nim umowy o pracę na podstawie art. 53 § 1 pkt 2 k.p.

Zakaz konkurencji

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2016 r., II PK 108/15

Sędzia spraw. H. Kiryło

1. Istotną informacją, jaką pracownik pozyskuje w trakcie zatrudnienia, a której ujawnienie może narazić pracodawcę na szkodę, jest także wiedza o profilu prowadzonej produkcji lub świadczonych usług oraz zapotrzebowaniu kadrowym i warunkach pracy w podmiocie prowadzącym działalność konkurencyjną, zaś przedmiotem umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy może być powstrzymanie się pracownika od podejmowania przez określony czas jakiegokolwiek zatrudnienia w tymże podmiocie (art. 101² § 1 k.p. w związku z art. 101¹ § 1 k.p.).

2. Nie można zatem przyjmować, ustania z mocy art. 101² § 2 k.p. zakazu konkurencji z racji niewywiązywania się pracodawcy z obowiązku wypłaty odszkodowania, polegającego na opóźnieniu w realizacji świadczenia, jeśli pracownik podjął działalność konkurencyjną bezpośrednio po rozwiązaniu łączącego strony stosunku pracy, przed nadejściem terminu płatności pierwszej raty odszkodowania.

Szczególna ochrona stosunku pracy

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2016 r., III PZP 9/15

Sędzia spraw. J. Iwulski

Przepis art. 40 k.p. wyłącza stosowanie zakazu wypowiedzenia umowy o pracę, o którym mowa w art. 39 k.p. niezależnie od tego, czy uzyskanie przez pracownika prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy nastąpiło przed, czy w okresie ochronnym.

Nauczyciel

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2016 r., III PK 85/15

Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

Przepis art. 20 ust. 1 pkt 2 KN, a ściślej sytuacja dla której jest przewidziany, stanowi odniesienie dla oceny zgody nauczyciela na zmniejszenie zatrudnienia na podstawie art. 22 ust. 2 tej ustawy, jako warunek ograniczający zatrudnienie.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2016 r., III PK 80/15

Sędzia spraw. J. Iwulski

Do rozwiązania stosunku pracy w trybie przewidzianym w art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela stosuje się na podstawie art. 91c ust. 1 tej ustawy: 1) art. 30 § 4 w związku z art. 45 § 1 k.p., w szczególności co do wskazania w oświadczeniu o wypowiedzeniu także przyczyny wyboru pracownika do zwolnienia (kryterium doboru) w razie konieczności dokonania wyboru spośród większej liczby zatrudnionych oraz 2) art. 38 k.p., w szczególności co do zawiadomienia przez pracodawcę o zamiarze wypowiedzenia reprezentującej pracownika zakładowej organizacji związkowej i podanie przyczyny uzasadniającej rozwiązanie - na piśmie.

Rozwiązanie stosunku pracy za wypowiedzeniem

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2016 r., I PK 100/15

Sędzia spraw. B. Cudowski

Pracodawca ma obowiązek wskazania w wypowiedzeniach kryteria doboru pracowników do zwolnienia tylko w przypadku wypowiedzeń dotyczących większej liczby pracowników tej samej grupy zawodowej.

Zwolnienie z przyczyn nie dotyczących pracownika

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2016 r., I PK 72/15
Sędzia spraw. K. Gonera

Wytypowanie do zwolnienia pracownika, który po rozwiązaniu stosunku pracy ma zapewnione środki utrzymania w postaci świadczeń emerytalnych, stanowi akceptowane społecznie kryterium wyboru pracownika do zwolnienia, ponieważ nie pozbawia go środków utrzymania, których byłby pozbawiony pracownik nieposiadający uprawnień emerytalnych. Nie jest to rozwiązanie stosunku pracy z uwagi na wiek, a zatem nie stanowi dyskryminacji pracownika.

Służba cywilna

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2016 r., II PK 353/14
Sędzia spraw. R. Spyt

I. Podstawą zatrudnienia pracownika służby zagranicznej w placówce zagranicznej nie może być umowa na czas wykonania określonej pracy (art. 3 ustawy dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej; Dz. U. Nr 128, poz. 1403 ze zm.; w związku z 35 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej; Dz. U. Nr 227, poz. 1505 ze zm.),

II. Dodatek zagraniczny (art. 29 ust. 3 ustawy służbie zagranicznej) stanowi wynagrodzenie z pracę.

Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych

Wynagrodzenie gwarancyjne za okres niezdolności do pracy z powodu choroby

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2016 r., III UZP 15/15
Sędzia spraw. H. Kuryło

Przepis art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 159 ze zm.) nie ma zastosowania do ubezpieczonego, który w okresie orzeczonej niezdolności do pracy uzyskał zaświadczenie właściwego lekarza o odzyskaniu zdolności do pracy i w związku z tym zaświadczeniem podjął pracę zarobkową, o czym zawiadomiono organ rentowy.

Renta rodzinna

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2016 r., II UK 152/15
Sędzia spraw. B. Gudowska

Wniosek do którego nie dołączono dowodu potwierdzającego ojcostwo osoby, po której ma być przyznana renta rodzinna może być po jego złożeniu uzupełniony po uprawomocnieniu się wyroku o ustalenie ojcostwa i wydanie w oparciu o to ustalenie

odpisu aktu stanu cywilnego. Do tego czasu postępowanie w sprawie przyznania renty rodzinnej dziecku powinno być zawieszona z urzędu na podstawie art. 97 § 1 pkt 4 k.p.a. w związku z art. 124 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Świadczenie emerytalno-rentowe – zbieg

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2016 r., II UK 9/15

Sędzia spraw. B. Gudowska

Zgłoszenie do organu ubezpieczeń społecznych wniosku o objęcie ubezpieczeniem zdrowotnym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności nie jest zawiadomieniem organu wypłacającego świadczenia o zajściu okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty, o którym stanowi art. 84 ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz. U. 2015 r. poz. 121 ze zm.) w związku z art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. 2015 p. 1242 ze sprost.).

Składki na ubezpieczenie społeczne

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2016 r. , II UK 86/15

Sędzia spraw. R. Spyt

1. Retroaktywne skutki prawne uznania za zmarłego (art. 29 § 1 k.c.) nadają składkom na ubezpieczenia społeczne status nienależnie opłaconych od dnia oznaczonego jako dzień śmierci ubezpieczonego (a nie od dnia uprawomocnienia się postanowienia o uznaniu za zmarłego) oraz mają wpływ na bieg terminu przedawnienia roszczeń jego spadkobierców o zwrot tych składek (art. 24 ust. 6g pkt 2 i art. 24 ust. 6h pkt 2 i 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

2. Przepis art. 24 ust. 6h pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ma zastosowanie w przypadku, gdy wszczęcie postępowania w kwestii wstępnej (prejudycjalnej) poprzedza postępowanie o zwrot składek.

Renta inwalidzka

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 sierpnia 2015 r., I UK 387/14

Sędzia spraw. K. Gonera

Do sądu rozpoznającego sprawę o prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy należy dokonanie analizy elementów pojęciowych niezdolności do pracy. Chodzi w szczególności o ocenę, na czym może polegać utrata w znacznym stopniu zdolności do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji (art. 12 ust. 3 ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Z samej definicji częściowej niezdolności do pracy wynika, że ubezpieczony może utracić zdolność do pracy w określonym stopniu, a mimo to nie nabyć prawa do

renty. Znaczenie ma dopiero utrata zdolności do pracy w znacznym stopniu. Wprawdzie ustawodawca nie wyjaśnia, jak należy rozumieć znaczny stopień utraty zdolności do pracy, tym niemniej semantycznie pojęcie "w znacznym stopniu" oznacza "w stopniu większym niż połowa zwykłej zdolności do pracy". Przy takim założeniu można przyjąć, że z art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wynika granica ochrony ubezpieczeniowej, gdyż prawa do renty nie ma ubezpieczony, który utracił zdolność do pracy w stopniu mniejszym niż znaczny (mniejszym niż połowa zwykłej zdolności do pracy).

Można zatem stwierdzić, że utrata w nieznacznym stopniu (na pewno w mniejszym niż znaczny stopień) zdolności do pracy nie uprawnia do ustalenia niezdolności do pracy (choćby częściowej) jako przesłanki prawa do renty. I odwrotnie, utrata zdolności do pracy w znacznym stopniu (większym niż połowa zwykłej zdolności do pracy) uprawnia do ustalenia częściowej niezdolności do pracy jako przesłanki prawa do renty na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ubezpieczenie społeczne – ogólnie

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2016 r., I UK 65/15
Sędzia spraw. R. Spyt

Zawodnik zatrudniony na podstawie kontraktu - umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, któremu klub piłkarski organizuje całą aktywność sportową w ramach klubu, nie prowadzi działalności gospodarczej.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2016 r., III UK 84/15
Sędzia spraw. R. Spyt

Niewłaściwa ocena sądu co do nieważności postępowania zawartej umowy o pracę, z powołaniem się na art. 58 § 1 k.c., nie dyskredytuje poprzedzającego tę ocenę stanowiska o wykonywaniu zatrudnienia w sposób uniemożliwiający jego zakwalifikowanie jako stosunku pracy.

Ubezpieczenie społeczne osób prowadzących działalność gospodarczą

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II UK 437/14
Sędzia spraw. Z. Korzeniowski

W przypadku działalności gospodarczej ubezpieczony, który opłaca składkę od najniższej podstawy wymiaru składek ma gwarancję takiej podstawy wymiaru zasiłku chorobowego, choć nie pozostawał w ubezpieczeniu przez pełny (także drugi) miesiąc kalendarzowy.

Składki na ubezpieczenie społeczne

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2016 r., I UK 35/15
Sędzia spraw. K. Gonera

Uzasadnione przypadki, które pozwalają organowi rentowemu na uwzględnienie wniosku ubezpieczonej o wyrażenie zgody na opłacenie składki na dobrowolne ubezpieczenie społeczne po terminie (art. 14 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych), nie muszą być wyjątkowe albo szczególnie uzasadnione. Uzasadniony przypadek oznacza sytuację, która obiektywnie usprawiedliwia i tłumaczy, dlaczego składka nie została należycie opłacona w terminie.

Emerytura wcześniej

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2016 r., I UK 58/15

Sędzia spraw. Z. Myszka

Przy ustalaniu prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem szczególnej troski, które do dnia 31 grudnia 1998 r. nie ukończyło 16 roku życia, nie weryfikuje się przesłanki całkowitej niezdolności do pracy dziecka, które w takim wieku - co do zasady - nie powinno wykonywać stałego zatrudnienia (art. 65 ust. 3 Konstytucji RP w związku z art. 190 i nast. k.p.), ale warunek sprawowania stałej opieki ze względu na istotne stany chorobowe dziecka, które wymagały zapewnienia mu stałej szczególnej opieki w rozmiarze wykluczającym kontynuowanie zatrudnienia przez matkę.

Składki na ubezpieczenie społeczne - odpowiedzialność za zaległości

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2016 r., I UK 91/15

Sędzia spraw. Z. Myszka

Członek zarządu spółki prawa handlowego, który przyczynił się lub doprowadził do stanu niewypłacalności, upadłości lub bankructwa nieprofesjonalnie zarządzanej spółki, nie powinien uniknąć („uciec od”) subsydiarnej odpowiedzialności za zaległości składkowe dłużnej spółki (art. 116 Ordynacji podatkowej) przez złożenie „rezygnacji” z funkcji członka zarządu, która następuje z oczywistym obejściem przepisów prawa oraz nazwanych i nienazwanych zasad współżycia społecznego, a ponadto z ewidentnym pokrzywdzeniem ubezpieczonych, którzy przepracowali składkowe okresy ubezpieczenia, a płatnik (spółka) ani subsydiarnie odpowiedzialni członkowie zarządu nie uregulowali należnych za te okresy składek, naruszając także interesy majątkowe organu ubezpieczeń społecznych (art. 58 k.c. w opozycji do art. 202 § 4 k.s.h.).

Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2016 r., III UK 61/15

Sędzia spraw. K. Staryk

1. Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest zobligowany do wydania decyzji korzystnej dla wnioskodawcy w każdym przypadku złożenia przez niego wniosku

wskazującego na właściwość innego państwa zgodnie z art. 16 ust. 1 i 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 987/2009 dotyczącym wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz.UE z dnia 30 października 2009 r., nr L 284/1).

2. Przed wydaniem decyzji dotyczącej tymczasowego określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa na podstawie art. 16 ust. 2 w/w rozporządzenia, Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest uprawniony do żądania niezwłocznego nadesłania przez wnioskodawcę dokumentów dotyczących rzeczywistego pobytu i pracy w innym kraju.

2. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II UK 406/14
Sędzia spraw. H. Kiryło

Nieprawidłowe jest stanowisko przypisujące decydujące znaczenie w rozstrzygnięciu sporu o podleganie pracownika ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma jego pracodawca, bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia w celu oddelegowania do innego państwa członkowskiego, wykładni art. 12 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 883/2004 i art. 14 rozporządzenia (WE) nr 987/2009 dokonanej w decyzji A2. Decyzja ta w zakresie, w jakim interpretuje wynikającą z powołanych przepisów przesłankę podlegania zainteresowanego ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma jego pracodawca, bezpośrednio przed rozpoczęciem zatrudnienia, nie tyle wyjaśnia znaczenie pojęcia bezpośredniego podlegania tak oznaczonemu ustawodawstwu, ile w rzeczywistości ustanawia dodatkowe, nieznanne przepisom samych rozporządzeń, kryterium czasowe (co najmniej miesięczny okres owego podlegania), przewidując zresztą możliwość odstąpienia od tego wymogu w indywidualnie ocenianych przypadkach. Taka wykładnia przepisów wspomnianych rozporządzeń, w istocie wykraczająca poza ich treść normatywną, tym bardziej nie może być uznana za wiążącą dla sądu krajowego.

Sprawy proceduralne

Zażalenie

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2016 r., II UZ 46/15
Sędzia spraw. B. Gudowska

Stwierdzenie wydania zaskarżonej decyzji w sprawie już prawomocną decyzją rozstrzygniętej, pozostaje bez wpływu na orzeczenie sądu ubezpieczeń społecznych, który - w drugiej instancji - rozpoznaje sprawę na nowo w sposób w zasadzie nieograniczony (art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c.; por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasadą prawną - z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55).

Skarga kasacyjna – dopuszczalność

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2016 r., I PZ 24/15
Sędzia spraw. B. Cudowski

Zakres badania dopuszczalności skargi kasacyjnej (w.p.z.) obejmuje także badanie przez Sąd drugiej instancji interesu prawnego zaskarżenia.

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2016 r., III BP 6/15
Sędzia spraw. D. Miąsik

Wyjątkowym przypadkiem w rozumieniu art. 424¹ § 2 k.p.c. nie jest brak zaskarżenia wyroku Sądu drugiej instancji skargą kasacyjną ze względu na chorobę dotychczasowego pełnomocnika procesowego strony, która ujawniła się na początku biegu terminu do wniesienia skargi kasacyjnej.

Nieważność postępowania

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2016 r., III PK 62/15
Sędzia spraw. B. Cudowski

Art. 379 k.p.c. nie zawiera przesłanki nieważności w postaci wydania wyroku na skutek wcześniejszego uchylecia wyroku przez Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym, w którym występował nienależycie umocowany pełnomocnik strony.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2016 r., I PK 45/15
Sędzia spraw. Z. Hajn

Wynikający z bezwzględnego związania Sądu Najwyższego stanem faktycznym, ustalonym w zaskarżonym orzeczeniu (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), zakaz prowadzenia dowodów, nie może stać na przeszkodzie prowadzeniu dowodów, mających na celu weryfikację zarzutu nieważności postępowania przed sądem drugiej instancji, branej pod rozwagę, a więc stwierdzanej z urzędem.

Sprawy różne

Prawo antymonopolowe

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2015 r., III SK 7/15
Sędzia spraw. D. Miąsik

1. Uwzględnienie odwołania przedsiębiorcy od decyzji Prezesa UOKiK upoważnia sąd do zmiany tej decyzji w sposób odzwierciedlający ustalenia postępowania sądowego.

2. Uchylene decyzji Prezesa UOKiK jest właściwe w przypadku stwierdzenia takich wad tej decyzji lub poprzedzającego jej wydanie postępowania administracyjnego, których konwalidacja przez sąd nie jest możliwa.

IV. OPRACOWANIA I ANALIZY

dr Jacek Skoczyński

Nauczycielskie świadczenie kompensacyjne – rozwiązanie przez nauczyciela stosunku pracy – umowa o pracę na czas określony (Notatka do sprawy III PZP 1/16)

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego wniósł na podstawie art. 60 § 1 ustawy z 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst.: Dz.U. z 2013 r., poz. 499, ze zm.) o rozstrzygnięcie rozbieżności w wykładni prawa, która ujawniła się w orzecznictwie Sądu Najwyższego w odniesieniu do następującego zagadnienia prawnego:

Czy przesłanka „rozwiązania przez nauczyciela stosunku pracy”, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. Nr 97, poz. 800 ze zm.), jest spełniona, w przypadku gdy umowa o pracę rozwiązuje się z upływem czasu, na który została zawarta (art. 30 § 1 pkt 4 k.p.)?

Na podstawie art. 4 ust. 1 ustawy z 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz.U. z 2009 r., nr 97, poz. 800, ze zm.) świadczenia te przysługują nauczycielom, którzy spełnili łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnęli wiek, o którym mowa w ust. 3;
- 2) mają okres składkowy i nieskładkowy w rozumieniu ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jt.: Dz.U. z 2004 r., nr 39, poz. 353, ze zm.), wynoszący 30 lat, w tym 20 lat wykonywania pracy w jednostkach, o których mowa w art. 2 pkt 1, w wymiarze co najmniej 1/2 obowiązkowego wymiaru zajęć;
- 3) rozwiązali stosunek pracy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wystąpiła rozbieżność w wykładni przesłanki ujętej w art. 4 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy, iż świadczenie kompensacyjne przysługuje nauczycielom, którzy rozwiązali stosunek pracy, w odniesieniu do sytuacji, gdy nauczyciel był zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas określony i umowa ta uległa rozwiązaniu z upływem czasu, na który była zawarta (art. 30 § 1 pkt 4 k.p.).

Sąd Najwyższy w wyroku z 10 kwietnia 2013 r., II UK 205/12 (OSNP z 2014, nr 7, poz. 102), stwierdził, że art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych wymaga, aby nauczyciel rozwiązał stosunek pracy. Omawiany przepis obejmuje zatem sytuacje, gdy nauczyciel składa oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę lub wniosek o rozwiązanie tej umowy na mocy

porozumienia stron. Nie negując, że umowa o pracę na czas określony ulega rozwiązaniu z upływem umówionego terminu, należy przyjąć, iż nie jest to rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela, jak tego wymaga omawiana regulacja.

Stanowisko przeciwne zajął Sąd Najwyższy w wyroku z 11 grudnia 2013 r., UK 9/13 (OSNP z 2015 r., nr 3, poz. 42).

Sąd Najwyższy w wyżej wskazanym wyroku zgodził się ze stanowiskiem wyrażonym w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2013 r., II UK 205/12, jedynie w tej części, w której wskazano, iż art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych wymaga aktywności nauczyciela w rozwiązaniu stosunku pracy. Zakwestionował natomiast uznanie, że rozwiązanie umowy o pracę na czas określony z upływem czasu, na który została zawarta, nie jest rozwiązaniem stosunku pracy przez nauczyciela w rozumieniu wyżej wskazanego przepisu. Rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela ma bowiem miejsce zarówno wtedy, gdy następuje w drodze jego jednostronnej czynności prawnej, jak i we wszystkich sytuacjach, gdy jego oświadczenie jest częścią składową dwustronnej czynności prawnej rozwiązującej ten stosunek. Ponieważ oświadczenie woli nauczyciela jest nieodzownym elementem czynności rozwiązującej, można stwierdzić, że bierze on aktywny udział w rozwiązaniu stosunku pracy. Już przy wykładni art. 88 ust. 1 ustawy z 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (j.t.: Dz.U. z 2014 r., poz. 191, ze zm.) jednolicie uznano, że rozwiązanie stosunku pracy na wniosek nauczyciela ma miejsce także wówczas, gdy nastąpiło na mocy porozumienia stron, jeżeli z ofertą zawarcia tego porozumienia wystąpił nauczyciel. Stanowisko to zachowuje aktualność przy wykładni art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, z tym że ze względu na odmienną od art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela treść wskazanego przepisu nie jest konieczne, aby inicjatywa zawarcia porozumienia pochodziła od nauczyciela. Należy uznać, że określona w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych przesłanka nabycia prawa do świadczenia jest spełniona również w razie rozwiązania umowy o pracę na czas określony z upływem okresu, na który została zawarta. Nauczyciel aktywnie uczestniczy w tym sposobie rozwiązania stosunku pracy, gdyż jego oświadczenie woli jest nieodzownym elementem czynności prawnej kreującej ten stosunek i wskazującej zdarzenie prawne powodujące jego rozwiązanie.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 11 grudnia 2013 r., III UK 9/13, zaznaczył, iż w doktrynie prawa pracy od początku obowiązywania Kodeksu pracy istnieje spór dotyczący kwalifikacji faktów prawnych powodujących ustanie stosunku pracy i ustalenia, czy zakończenie terminowego stosunku pracy z upływem okresu, na który został zawarty, należy kwalifikować jako jego rozwiązanie czy jako jego wygaśnięcie. Przepisy prawa pracy wyraźnie, choć nie zawsze konsekwentnie, rozróżniają dwa rodzaje zakończenia stosunku pracy – rozwiązanie, które następuje w drodze czynności prawnych stron, oraz wygaśnięcie, które następuje z mocy prawa w razie zaistnienia określonych w przepisach stanów faktycznych (zdarzeń prawnych).

Część przedstawicieli doktryny prawa pracy wyraża pogląd, że ustanie terminowego stosunku pracy z upływem umówionego okresu jest jego wygaśnięciem, a nie rozwiązaniem, gdyż następuje w wyniku zdarzenia prawnego, jakim jest upływ czasu (zob. m.in.: Z. Sypniewski, *Fakty prawne powodujące ustanie stosunku pracy – charakterystyka ogólna* [w:] *Z problematyki prawa pracy i polityki socjalnej*, t. 6, opr. zbiorowe pod red. T. Zielińskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1983, ss. 104-106; B. Wagner, *Terminowe umowy o pracę*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1980, ss. 90-93; Z. Salwa, *Wygaśnięcie umowy o pracę*, *Praca i Zabezpieczenie Społeczne* z 2000 r., nr 2, ss. 18 i n.; A. M. Świątkowski, *Kodeks pracy. Komentarz*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2012, s. 176).

Przedstawiony wyżej pogląd jest niezgodny z dokonaną przez ustawodawcę kwalifikacją ustania terminowego stosunku pracy z upływem umówionego okresu jako rozwiązania tego stosunku (art. 30 § 1 pkt 4 k.p.).

Część przedstawicieli doktryny wyraża pogląd, że ustanie terminowego stosunku pracy z upływem uzgodnionego okresu jest następstwem woli stron odnoszącej się do czasu trwania zawieranej umowy. Można więc przyjąć, że jest to pewna odmiana porozumienia rozwiązującego, które nie stanowi odrębnej czynności ukierunkowanej wyłącznie na spowodowanie zakończenia stosunku pracy, ale jest elementem czynności prawnej, która ma na celu nawiązanie stosunku pracy z jednoczesnym zakreśleniem granic czasowych tego stosunku prawnego, a więc wskazaniem zdarzenia, które powoduje jego rozwiązanie (zob.: Z. Góral [w:] *Kodeks pracy. Komentarz*, opr. zbiorowe pod red. K. W. Barana, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, ss. 248-249; W. Sanetra [w:] J. Iwulski, W. Sanetra, *Kodeks pracy. Komentarz*, wyd. 3, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2013, s. 239). W doktrynie prawa pracy występuje także pogląd, że terminowy stosunek pracy ustaje z woli stron, które z góry określają zdarzenie rozwiązujące ów stosunek. Zdarzeniem tym jest jednak nie czynność prawna (jedno- lub dwustronna), lecz sam upływ czasu (L. Florek [w:] *Kodeks pracy. Komentarz*, opr. zbiorowe pod redakcją L. Florka, wyd. 6, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011, s. 202).

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 11 grudnia 2013 r., III UK 9/13, opowiedział się za drugim z przedstawionych w doktrynie poglądów, zgodnie z którym ustanie terminowego stosunku pracy z upływem okresu, na który została zawarta, jest jego rozwiązaniem, a nie wygaśnięciem.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego we wniosku wyraził pogląd, że należałoby uznać, iż przesłanka nabycia do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, aby nauczyciel rozwiązał stosunek pracy, jest spełniona w sytuacji, gdy umowa o pracę rozwiązuje się z upływem czasu, na który została zawarta.

Analizę zagadnienia przedstawionego do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego należy rozpocząć od stwierdzenia, że przepis art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, zgodnie z którym świadczenie to przysługuje nauczycielom, którzy „rozwiązali stosunek pracy”, nie jest językowo jednoznaczny.

Niejednoznaczność tego przepisu wynika przede wszystkim z tego, że zgodnie z ustawą z 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (j.t.: Dz.U. z 2014 r., poz. 191, ze zm.) nauczyciele mogą być zatrudniani w ramach stosunków pracy nawiązywanych na różnych podstawach prawnych, tj. na podstawie mianowania lub umowy o pracę. Stosunki pracy na podstawie mianowania są zawsze nawiązywane na czas nieokreślony, a stosunki pracy na podstawie umowy o pracę mogą być nawiązywane na czas nieokreślony lub na czas określony. Stosunki pracy, w których mogą pozostawać nauczyciele, mają zróżnicowane sposoby ich zakończenia.

Stosunki pracy, które zostały nawiązane na czas określony, w normalny sposób ulegają rozwiązaniu (zakończeniu) z upływem okresu, na który zostały zawarte. Czynności prawne jednostronne lub dwustronne służą przedwczesnemu rozwiązywaniu tych stosunków.

Stosunki pracy, które zostały nawiązane na czas nieokreślony, w normalny sposób ulegają rozwiązaniu (zakończeniu) w drodze wypowiedzenia przez jedną ze stron.

Ze względu na to, że prawo do świadczenia kompensacyjnego może zostać nabyte zarówno w stosunku pracy nawiązanym na czas nieokreślony, jak i na czas określony, warunek, aby pracownik rozwiązał stosunek pracy, nie może być utożsamiany z dokonaniem przez pracownika wypowiedzenia tego stosunku względnie z zawarciem umowy rozwiązującej z pracodawcą.

Warunek, aby nauczyciel rozwiązał stosunek pracy, może być także rozumiany jako wymóg zakończenia tego stosunku. Sposób, w jaki stosunek pracy, ustał nie miałby znaczenia.

Wątpliwości, jak należy rozumieć warunek, aby nauczyciel rozwiązał stosunek pracy, zwiększa regulacja zawarta w art. 4 ust. 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych. Zgodnie z tą regulacją nauczycielom spełniającym warunki określone w ust. 1 pkt 1 i 2 świadczenie przysługuje również w razie rozwiązania lub wygaśnięcia stosunku pracy w okolicznościach określonych w art. 20 ust. 1, 5c i 7 ustawy – Karta Nauczyciela.

Przepisy art. 20 ust. 1, 5c i 7 ustawy – Karta Nauczyciela regulują wypowiedzenie stosunku pracy przez pracodawcę z powodu całkowitej lub częściowej likwidacji szkoły. Wypowiedzenie dokonane z powodu częściowej likwidacji szkoły staje się bezskuteczne, jeżeli nauczyciel złoży wniosek o przeniesienie w stan nieczynny. Z upływem sześciu miesięcy pozostawania przez nauczyciela w stanie nieczynnym lub w razie odmowy ponownego podjęcia pracy przez nauczyciela pozostającego w stanie nieczynnym stosunek pracy wygasa.

Przepis art. 4 ust. 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych jest niejasny, gdy chodzi o jego relację z art. 4 ust. 1 pkt 3 tej ustawy.

Wskazany przepis może być rozumiany jako tylko rozszerzenie pojęcia „rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela” na sytuacje, gdy stosunek ten wygasa wskutek sześciomiesięcznego pozostawania nauczyciela w stanie nieczynnym lub odmowy nauczyciela pozostającego w stanie nieczynnym ponownego podjęcia pracy. We wskazanym rozumieniu ten przepis nie naruszałby

rozumienia warunku, aby nauczyciel rozwiązał stosunek pracy, w ten sposób, że chodzi o wszystkie wypadki rozwiązania stosunku pracy, niezależnie od tego, w jaki sposób ten stosunek został rozwiązany.

Wskazany przepis może być także rozumiany w ten sposób, że precyzuje, iż pojęcie „rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela” w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych obejmuje ustanie stosunku pracy w drodze jednostronnej czynności prawnej nauczyciela lub w drodze umowy rozwiązującej i jednocześnie przyznaje prawo nauczycielowi do świadczenia kompensacyjnego w razie rozwiązania stosunku pracy w drodze jednostronnej czynności prawnej pracodawcy (wypowiedzenia), ale tylko gdy przyczyną tej czynności jest całkowita lub częściowa likwidacja szkoły. Przy przedstawionym rozumieniu przepisu art. 4 ust. 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych powstaje pytanie, jakie miałyby być aksjologiczne uzasadnienie wyłączenia prawa nauczyciela do świadczenia w innych wypadkach jednostronnego rozwiązania stosunku pracy przez pracodawcę. W szczególności trudno byłoby znaleźć takie uzasadnienie dla sytuacji, gdy stosunek pracy został rozwiązany przez pracodawcę z powodu długotrwałej nieobecności nauczyciela w pracy wskutek choroby.

Stanowisko, iż przepis art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych jest językowo jednoznaczny, wynika z nieuwzględnienia kontekstu, w jakim zostało użyte określenie „nauczyciele, którzy rozwiązyali stosunek pracy”. To określenie jest jednoznaczne tylko w oderwaniu od kontekstu, w jakim zostało użyte. Wykładane w izolacji od tego kontekstu oznaczałoby zakończenie stosunku pracy, które nastąpiło w wyniku działania nauczyciela – wypowiedzenia lub zawarcia umowy rozwiązującej.

W sytuacji, gdy wykładnia językowa przepisu nie daje jednoznacznego wyniku, ustalenie jego znaczenia należy dokonać, odwołując się do pozajęzykowych reguł wykładni, tj. wykładni systemowej i funkcjonalnej.

W sytuacji, gdy tekst przepisu nie jest językowo jednoznaczny i jego znaczenie ustala się przy zastosowaniu wykładni funkcjonalnej, nie można mówić zasadnie o wykładni rozszerzającej lub zawężającej. Do wykładni rozszerzającej lub zawężającej może dojść jedynie w razie uzasadnionego przełamania jednoznacznego wyniku wykładni językowej (zob. np.: M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2002, ss. 231-232).

Wykładnia funkcjonalna przepisu art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych w sytuacji niejednoznaczności wyniku wykładni językowej przemawia za uznaniem, iż w razie ustanie stosunku pracy nawiązanego na czas nieokreślony z upływem czasu, na który został zawarty, nauczyciel spełnia określoną w tym przepisie przesłankę nabycia prawa do świadczenia. Prawo do świadczenia kompensacyjnego ma umożliwić nauczycielom o długoletnim stażu pracy i mającym określony wiek zaprzestanie działalności zawodowej. Sposób, w jaki stosunek pracy ustanie, nie powinien mieć znaczenia. Nauczyciel, który pozostaje w stosunku pracy nawiązanym na czas nieokreślony, jeżeli zamierza skorzystać ze

świadczenia kompensacyjnego, może zakończyć stosunek pracy tylko przez jego wypowiedzenie lub zawarcie z pracodawcą porozumienia rozwiązującego. Stosunek pracy nawiązany na czas określony normalnie kończy się z upływem okresu, na który został zawarty, co w oczywisty sposób wyłącza potrzebę, aby nauczyciel zamierzający skorzystać ze świadczenia kompensacyjnego podejmował działania zmierzające do rozwiązania tego stosunku. Rozwiązanie tego stosunku przez nauczyciela w drodze wypowiedzenia, zakładając że byłoby ono dopuszczalne, lub w drodze porozumienia stron byłoby jego rozwiązaniem przedwczesnym, tj. przed upływem umówionego okresu.

Nawet gdyby przyjąć, że prawidłowe jest stanowisko, zgodnie z którym z wykładni językowej art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych jednoznacznie wynika, iż ten przepis nie obejmuje rozwiązania umowy o pracę na czas określony z upływem okresu, na który została zawarta, to uzasadnione, a nawet niezbędne, byłoby przełamanie tego wyniku przez wnioski płynące z wykładni funkcjonalnej i zastosowanie wykładni rozszerzającej.

Nieobejmowanie przez art. 4 ust. 1 pkt 3 rozwiązania umowy o pracę na czas określony z upływem okresu, na który została zawarta, oznaczałoby bowiem nierówne traktowanie pracowników zatrudnionych w stosunkach pracy nawiązanych na czas określony i na czas nieokreślony, gdy chodzi o nabycie prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego. Prawo do tego świadczenia mogłoby zostać w zasadzie nabyte tylko w stosunku pracy nawiązanym na czas nieokreślony. Tylko taki stosunek może być swobodnie wypowiedziany przez pracownika. Stosunek pracy na czas określony normalnie rozwiązuje się z upływem czasu, a jego jednostronne rozwiązanie przed upływem uzgodnionego terminu podlega ograniczeniom. Nauczyciel zatrudniony w stosunku pracy na czas określony w zasadzie mógłby nabyć prawo do świadczenia kompensacyjnego tylko wtedy, gdyby pracodawca wyraził zgodę na rozwiązanie tego stosunku w drodze porozumienia stron. Przedstawione zróżnicowanie sytuacji prawnej pracowników zatrudnionych na czas nieokreślony i na czas określony byłoby sprzeczne z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP).

Zgodnie z ustaleniami teorii prawa dotyczącymi wykładni prawa jednoznaczny wynik wykładni językowej może i powinien w określonych warunkach zostać przełamany przez wnioski płynące z wykładni funkcjonalnej. Takie przełamanie może i powinno nastąpić, jeżeli norma uzyskana w wyniku wykładni językowej nie ma należytego uzasadnienia aksjologicznego i nie daje się pogodzić z założeniami spójnego systemu wartości przypisywanych racjonalnemu prawodawcy. Zastosowanie rozszerzającej lub zawężającej wykładni, która koryguje wynik wykładni językowej, może jednak mieć miejsce w wyjątkowych wypadkach i podlega bardzo rygorystycznym warunkom (por. np. Z. Ziemiński, *Teoria prawa*, Warszawa 1978, s. 122–123; K. Płeszka, *Językowe znaczenie tekstu prawnego jako granica wykładni* (w:) *Filozoficzno-teoretyczne problemy sądowego stosowania prawa*, red. M. Zirk-Sadowski, Łódź 1997, s. 69 i n.; M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*, Warszawa 2002, s. 227 i n.).

Przełamanie jednoznacznego wyniku wykładni językowej przez wnioski płynące z wykładni funkcjonalnej może i powinno nastąpić w szczególności wtedy, gdy jednoznaczny wynik wykładni językowej nie da się pogodzić z systemem wartości konstytucyjnych.

W omawianej sytuacji przełamanie jednoznacznego wyniku wykładni językowej powinno nastąpić ze względu na konieczność zapewnienia konstytucyjnej wartości, którą stanowi zasada równości wobec prawa.

Z przedstawionej analizy wynika przede wszystkim wniosek, że pozytywna odpowiedź na pytanie prawne przedstawione powiększonemu składowi Sądu Najwyższego do rozstrzygnięcia przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego może być udzielona zarówno w sytuacji, gdy uzna się, że przepis art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych jest językowo niejednoznaczny i konieczne jest ustalenie jego znaczenia przy zastosowaniu pozajęzykowych reguł wykładni, jak i w sytuacji, gdy uzna się, że ten przepis jest językowo jednoznaczny, ale wynik wykładni językowej nie daje się pogodzić z systemem wartości przypisywanych racjonalnemu prawodawcy i powinien zostać przełamany przez wnioski płynące z wykładni funkcjonalnej.

Z punktu widzenia potrzeb wykładni operatywnej i udzielenia odpowiedzi na postawione pytanie nie jest konieczne rozstrzygnięcie, czy przepis art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych jest językowo jednoznaczny, czy też nie. Można poprzestać na przedstawieniu obu możliwości prawnego uzasadnienia udzielonej odpowiedzi pozytywnej i opowiedzeniu się za jedną z nich jako bardziej przekonującą.

Nie znajduję żadnych przekonujących argumentów, które przemawiałyby za wyłączeniem możliwości zastosowania wykładni rozszerzającej art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, przy uznaniu za prawidłowe stanowiska, zgodnie z którym z wykładni językowej tego przepisu wynika, iż nie obejmuje on rozwiązania umowy o pracę na czas określony z upływem okresu, na który została zawarta.

dr Eliza Maniewska

Procedura właściwa dla rozpoznania odwołania od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne przeciwko funkcjonariuszowi służby więziennej (Notatka do sprawy III PZP 4/16)

I. Przedmiot i uzasadnienie zagadnienia prawnego.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. postanowieniem z 11 lutego 2016 r., VIII Pa 172/15, wydanym w sprawie z powództwa T. B. przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w K.

oraz Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Aresztu Śledczego w T. o uchylenie prawomocnego orzeczenia o wymierzeniu kary dyscyplinarnej wydalenia ze służby i o uposażenie za okres pozostawania poza służbą, przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne:

„czy do postępowania sądowego wszczynanego przez wniesienie odwołania do sądu pracy od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne na podstawie art. 263 ustawy z 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 1415) stosuje się przepisy ustawy z 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.), czy też przepisy ustawy z 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., Nr 89, poz. 555 ze zm.)?”

Przedstawione zagadnienie prawne wyłoniło się przy rozpoznawaniu apelacji powoda od wyroku Sądu Rejonowego w T. z 8 kwietnia 2015 r., IV P 384/14, którym Sąd po uznaniu, że sprawa jest sprawą z zakresu prawa pracy, w składzie jednego sędziego i dwóch ławników, stosując procedurę cywilną, w tym przepisy w sprawach z zakresu prawa pracy oddalił powództwo i odstąpił od obciążania powoda kosztami procesu.

Powód był mianowanym funkcjonariuszem służby więziennej, pełniącym służbę w Areszcie Śledczym w T. Orzeczeniem Nr 1/2014 z 30 czerwca 2014 r. dyrektor tego Aresztu wymierzył mu karę dyscyplinarną wydalenia ze służby za to, że powód stawiał się w areszcie w celu pełnienia służby w stanie po użyciu alkoholu. Powód wniósł odwołanie od wydanego orzeczenia w pierwszej instancji do dyrektora okręgowego Służby Więziennej w K.. Prawomocnym orzeczeniem Nr 3/2014 dyrektor okręgowy Służby Więziennej utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie. W związku z tym dyrektor Aresztu Śledczego rozkazem personalnym z 21 sierpnia 2014 r. stwierdził wygaśnięcie stosunku służbowego powoda.

Powód wniósł odwołanie do Sądu Rejonowego w T., domagając się uchylenia prawomocnego orzeczenia Nr 3/2014 oraz zasądzenia na swoją rzecz od pozwanych Skarbu Państwa - dyrektora Aresztu Śledczego w T. i dyrektora okręgowego Służby Więziennej w K. uposażenia za czas pozostawania poza służbą w wysokości 30 000 zł.

Do sytuacji prawnej powoda mają zastosowanie przepisy ustawy z 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 173 ze zm.-zwanej dalej ustawą SW lub ustawą).

W rozdziale 21 ustawy zatytułowanym „odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy” uregulowano postępowanie dyscyplinarne funkcjonariuszy służby więziennej. Przyjęto zasadę ponoszenia odpowiedzialności dyscyplinarnej wyłącznie przed przełożonym, z zachowaniem prawa funkcjonariusza do odwołania się od orzeczenia dyscyplinarnego do wyższego przełożonego i następnie - w braku pozytywnego dla niego rozstrzygnięcia - do właściwego sądu pracy. Wprowadzono instytucję rzecznika dyscyplinarnego, jako podmiotu samoistnego i niezależnego, prowadzącego postępowanie dyscyplinarne, który ma gwarantować praworządność i sprawność przebiegu postępowania dyscyplinarnego.

Zgodnie z art. 259 ust. 1 ustawy w sprawach w niej nieuregulowanych do postępowania dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego w zakresie dotyczącym wezwań, terminów, doręczeń i świadków, z wyłączeniem możliwości nakładania kar porządkowych. Zgodnie zaś art. 263 ustawy od orzeczenia oraz postanowienia kończącego postępowanie dyscyplinarne funkcjonariuszowi przysługuje prawo wniesienia odwołania do właściwego ze względu na miejsce zamieszkania obwinionego sądu pracy, w terminie 14 dni od dnia doręczenia orzeczenia lub postanowienia wraz z uzasadnieniem.

Ustawa o SW nie zawiera jakiegokolwiek normy prawnej określającej, która procedura — cywilna czy karna — ma zastosowanie do rozpoznania odwołania funkcjonariusza od orzeczenia wyższego przełożonego dyscyplinarnego przez sąd pracy.

Sąd Okręgowy, zadając pytanie, powziął wątpliwość, czy do postępowania sądowego przed sądem pracy rozpatrującym odwołanie od orzeczenia wyższego przełożonego dyscyplinarnego, należy stosować przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, czy też przepisy Kodeksu postępowania karnego. Zdaniem Sądu w ustawie o SW w zakresie zasad rozpoznawania przez sąd powszechny odwołania od orzeczenia dyscyplinarnego występuje luka w postaci braku określenia procedury, według której powinno toczyć się postępowanie sądowe, jak to ma miejsce w niektórych innych ustawach przewidujących odpowiedzialność dyscyplinarną — por. przykładowo art. 77 ust. 5a Karty Nauczyciela, który wyraźnie wskazuje, że do rozpatrzenia odwołania stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o apelacji (odwołanie rozpatruje sąd apelacyjny - sądu pracy i ubezpieczeń społecznych).

Sąd Okręgowy wskazał przy tym, że odpowiedzialność dyscyplinarną definiuje się, jako swoistą instytucję prawną dyscyplinowania i samokontroli wyodrębnionych organizacyjnie i prawnie grup społecznych ze względu na specyfikę realizowanych przez nie celów i warunki ich działania, oraz wynikającą stąd potrzebę zróżnicowania wymagań w zakresie standardów zawodowych lub etycznych, jakie stawiane są uczestnikom danej grupy (por. W. Kozieliwicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2012, s. 17). W doktrynie prawa nie ma jednak zgodności odnośnie charakteru prawnego odpowiedzialności dyscyplinarnej. Odpowiedzialność ta bywa zaliczana do odpowiedzialności karnej (w znaczeniu wąskim, szerokim lub przynajmniej uważana za spokrewnioną z nią z uwagi na represyjność sankcji), administracyjnoprawnej, a nawet bywa łączona z prawem pracy (por. literatura wskazana w *Komentarzu do ustawy o Służbie Więziennej* pod red. M. Mazuryka, M. Zonia, Warszawa 2013, s. 505-506).

Sąd Okręgowy zauważył również, że Trybunał Konstytucyjny zajął stanowisko, zgodnie z którym postępowanie dyscyplinarne należy do grupy postępowań o charakterze represyjnym (tzn. postępowań, których celem jest poddanie obywatela jakiejś formie ukarania lub jakiejś sankcji), przez co bliskie jest państwowemu prawu karnemu, czego konsekwencją jest konieczność objęcia go wszystkimi gwarancjami

określonymi w rozdziale II Konstytucji RP z 1997 r. Prawo dyscyplinarne należy uważać więc uznać za szczególną gałąź czy rodzajową odmianę prawa karnego (por. wyroki: z 8 grudnia 1998 r., K 41/97, OTK 1998 nr 7, poz. 117; z 8 października 2002 r., K 36/00, OTK- A 2002 nr 5, poz. 63). W odniesieniu do charakteru postępowania dyscyplinarnego Trybunał Konstytucyjny zajął stanowisko, zgodnie z którym stosowanie w tym postępowaniu procedury karnej nie oznacza, iż staje się ono postępowaniem karnym. Jednak biorąc pod uwagę represyjny charakter postępowania dyscyplinarnego należy uznać, że sięgnięcie do zasad i instytucji uregulowanych w procedurze karnej stwarza możliwości optymalnego zagwarantowania praw i wolności obwinionego, zaś samo przejście do postępowania dyscyplinarnego instytucji wywodzących się z postępowania karnego ma służyć celom ochronnym - wyrok z 27 lutego 2001 r., K 22/00, OTK z 2001 r., Nr 3, poz. 48. Podobnie wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwałach: z 27 maja 2009 r., I KZP 5/09, OSNKW 2009 z. 7, poz. 51 i z 24 stycznia 2013 r., I KZP 18/12, OSNKW 2013 z. 2, poz. 11.

Zdaniem Sądu Okręgowego, w świetle poglądu wyrażonego przez Trybunał Konstytucyjny i Sąd Najwyższy należałoby przyjąć, że odpowiedzialność dyscyplinarna nie jest odpowiedzialnością karną w sensie ścisłym, jest z nią jednak blisko „spokrewniona” z uwagi na represyjny charakter. Natomiast procedura karna gwarantuje prawa i wolności obwinionego. Tym samym do postępowania dyscyplinarnego oraz sądowego na skutek odwołania funkcjonariusza Służby Więziennej od orzeczenia wyższego przełożonego dyscyplinarnego należałoby stosować odpowiednio przepisy procedury karnej.

Sąd Okręgowy zauważył natomiast, iż na gruncie ustawy o SW zakres odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego jest jednak ograniczony. Na podstawie art. 259 ust. 1 ustawy stosowanie przepisów procedury karnej może zachodzić tylko do postępowania dyscyplinarnego i tylko we wskazanych wypadkach, t.j. w kwestiach nieuregulowanych w ustawie o SW, a dotyczących wezwań, terminów, doręczeń i świadków, z wyłączeniem jednak przepisów dotyczących nakładania kar porządkowych. Sąd zwrócił uwagę, że art. 259 ust. 1 ustawy został umieszczony przed art. 263 stanowiącym o właściwości rzeczowej sądu pracy. Oznaczałoby to, sąd pracy rozpoznający odwołanie funkcjonariusza Służby Więziennej od orzeczenia wyższego przełożonego dyscyplinarnego powinien stosować przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Zatem należałoby przyjąć, że sąd pracy sprawuje kontrolę nad postępowaniem dyscyplinarnym według zasad procedury, którą stosuje w sprawach należących do jego właściwości, t.j. przepisów Kodeksu postępowania cywilnego.

Sąd Okręgowy wskazał, że trudno jest zaakceptować pogląd, zgodnie z którym w postępowaniu dyscyplinarnym stosuje się przepisy postępowania dyscyplinarnego uregulowane w ustawie o SW (zbliżone do przepisów procedury karnej), a w przypadkach wymienionych w art. 259 ust. 1 ustawy o SW stosuje się przepisy procedury karnej. Natomiast w postępowaniu sądowym stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, skoro postępowanie sądowe jest kontynuacją postępowania dyscyplinarnego.

II. Analiza zagadnienia prawnego.

Analizę przedstawionego zagadnienia prawnego należy rozpocząć od zreferowania poglądów z orzecznictwa Sądu Najwyższego w odniesieniu do wykładni przepisów, które wskazując sąd właściwy do rozpoznania odwołań od orzeczeń dyscyplinarnych organów pozasądowych, nie wskazują według jakiej procedury: karnej czy cywilnej sąd ów powinien procedować przy ich rozpoznaniu.

W związku z tym w pierwszym rzędzie należy wskazać na przywołaną przez Sąd Okręgowy uchwałę składu siedmiu sędziów z 24 stycznia 2013 r., I KZP 18/12 (w składzie zasiadało także dwóch sędziów z Izby Pracy; glosy: Anna Korzeniewska-Lasota; Ewelina Kusowska i Hanna Paluszkiewicz, LEX nr 1252696), którą przesądzono, że do postępowania sądowego, wszczynanego przez wniesienie do sądu okręgowego - sądu pracy i ubezpieczeń społecznych odwołania od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego na podstawie art. 41 ust. 1 ustawy z 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (Dz.U. Nr 77, poz. 649 ze zm.), stosuje się przepisy ustawy z 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.). Podobnie jak w niniejszej sprawie, ustawa o biegłych rewidentach nie wskazuje wprost, którą z procedur: karną czy cywilną powinien stosować sąd pracy rozpatrując odwołanie od orzeczenia dyscyplinarnego. Przepis art. 41 ust. 2 tej ustawy przewiduje jedynie, że od orzeczeń sądu apelacyjnego skarga kasacyjna nie przysługuje.

Uchwała została podjęta na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, który wskazał na rozbieżność w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

W postanowieniu z 1 czerwca 2010 r., III SO 6/10, LEX nr 622208 wyrażono pogląd, zgodnie z którym w toku postępowania sądowego przed sądem pracy i ubezpieczeń społecznych rozpatrującym odwołanie od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego biegłych rewidentów należy stosować przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. W motywach tego postanowienia odnotowano, że w regulacji ustawowej dotyczącej zasad rozpoznawania przez sąd powszechny odwołania od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego występuje luka w postaci braku określenia procedury, według której powinno się toczyć takie postępowanie sądowe. Braku tego - w myśl tego stanowiska - nie wypełnia dyspozycja art. 46 ustawy o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (dalej określana także jako u.b.r.), odsyłająca do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w odniesieniu do spraw nieuregulowanych w ustawie. Natomiast wyniki wykładni językowej, systemowej i funkcjonalnej przemawiają za stosowaniem przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w postępowaniu odwoławczym od orzeczeń Krajowego Sądu Dyscyplinarnego rozpoznającego sprawy dyscyplinarne biegłych rewidentów. Przepis art. 41 ust. 2 u.b.r. posługuje się wprost terminem „skarga kasacyjna”. Skarga kasacyjna nie występuje zaś w procedurze karnej. Sąd Najwyższy w sprawie III SO 6/10 zauważył także, że za stosowaniem kodeksu postępowania cywilnego do samorządu biegłych rewidentów

przemawia także fakt, że w odniesieniu do zaskarżenia do sądu orzeczeń komisji dyscyplinarnych zawodów prawniczych stosuje się kodeks postępowania karnego. Natomiast w odniesieniu do zaskarżenia orzeczeń Komisji dyscyplinarnych innych samorządów zawodowych standardem ustawodawczym jest odwołanie do sądów powszechnych - z reguły sądów apelacyjnych, a sporadycznie sądów okręgowych - ze wskazaniem, że chodzi tu o sądy pracy i ubezpieczeń społecznych oraz że stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o apelacji. W tym zakresie można wskazać na art. 75 ustawy z 5 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2008 r. Nr 73, poz. 443 ze zm.), art. 75 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 167, poz. 1191 ze zm.), art. 54 ustawy z 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa i urbanistów (Dz. U. z 2001 r. Nr 5, poz. 42 ze zm.), art. 65 ustawy z 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (Dz. U. Nr 49, poz. 509 ze zm.) oraz art. 65 ust. 2 ustawy z 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. Nr 98, poz. 1071 ze zm.). Dodatkowo podkreślono, że zasadą jest stosowanie przez sąd pracy procedury cywilnej, a więc stosowanie procedury karnej wymagałoby wyraźnej regulacji ustawowej.

Odmienne stanowisko zajął natomiast Sąd Najwyższy w postanowieniu z 30 września 2010 r., I KZP 11/10, OSNKW 2010 z. 10, poz. 85. W tym rozstrzygnięciu przyjęto, że do postępowania przed sądem okręgowym - sądem pracy i ubezpieczeń społecznych, w toku rozpoznawania odwołania od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego, ma zastosowanie przepis art. 46 ustawy o biegłych rewidentach., a co za tym idzie, do postępowania tego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego. W uzasadnieniu tego poglądu zwrócono uwagę na to, że obecna treść przepisu art. 41 u.b.r. rzeczywiście nie zawiera jakiegokolwiek normy wprost określającej, która procedura ma zastosowanie do rozpoznawania odwołania od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego, ale jest to następstwo zabiegu dokonanego przez ustawodawcę. Obecna treść przedmiotowej ustawy nie zawiera bowiem poprzednio obowiązującego uregulowania tej materii, znajdującego się w ustawie o biegłych rewidentach i ich samorządzie z 13 października 1994 r. (Dz.U. Nr 31, poz. 359), które przewidywało wyraźnie, że sąd apelacyjny - sąd pracy i ubezpieczeń społecznych rozpoznający odwołanie stosuje przepisy Kodeksu postępowania cywilnego (art. 33 ust. 2a).

Skład powiększony uznając za trafny pogląd wyrażony w postanowieniu I KZP 11/10 do argumentacji zawartej w tym orzeczeniu dodał, że uregulowanie, jakie funkcjonuje w ustawie o biegłych rewidentach, obecnie składa się z wyliczenia etapów postępowania dyscyplinarnego (art. 36 u.b.r.), zarysowania zasad jego przeprowadzenia (art. 37-40 u.b.r. i art. 42-45 u.b.r.), określenia drogi odwoławczej (art. 41 ust. 1 i 2 u.b.r.) oraz odesłania do przepisów Kodeksu postępowania karnego (art. 46 u.b.r.). Znaczenia tej ostatniej normy - w takim układzie - nie można nie doceniać. Przepis ten stanowi bowiem, że „w sprawach nieuregulowanych w niniejszym rozdziale, dotyczących postępowania dyscyplinarnego, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego”. Skoro przepis odsyłający posługuje się określeniem "w sprawach (...) dotyczących

postępowania dyscyplinarnego", a nie np. "w postępowaniu dyscyplinarnym", to można zasadnie twierdzić, że rozpoznanie odwołania od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego jest sprawą dotyczącą postępowania dyscyplinarnego w rozumieniu art. 46 u.b.r., a zagadnienie stosowanej procedury nie jest już odrębnie uregulowane w ustawie, co pozwala wprost zastosować zawarte w powołanym przepisie odesłanie do Kodeksu postępowania karnego, również w postępowaniu toczącym się przed sądem okręgowym - sądem pracy i ubezpieczeń społecznych. Niewątpliwie natomiast, zdaniem Sądu Najwyższego, zabiegiem racjonalnym, choć stanowiącym obecnie jedynie postulat *de lege ferenda*, byłoby przyjęcie spójnego rozwiązania systemowego i funkcjonalne powiązanie stosowanej procedury z właściwością wydziałów karnych sądu okręgowego przy rozpoznawaniu odwołań przewidzianych w art. 41 u.b.r. Nadto, skład powiększony podkreślił, że obecnie trudno także uznać za skuteczny argument powołanie się na fakt posłużenia się przez ustawodawcę w art. 41 ust. 2 u.b.r. określeniem "skarga kasacyjna" dla wsparcia poglądu, że determinuje ono stosowanie procedury cywilnej do rozpoznania odwołania od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego, gdyż termin ten jest charakterystyczny dla Kodeksu postępowania cywilnego. Nie sposób bowiem nie dostrzec, że ustawodawca w aktach normatywnych uchwalonych już po wprowadzeniu do Kodeksu postępowania cywilnego skargi kasacyjnej w miejsce kasacji, właśnie na gruncie postępowań związanych z odpowiedzialnością dyscyplinarną, nadal posługiwał się określeniem "kasacja". Co więcej, czynił tak nawet wtedy, gdy modyfikując w jakiejś części konkretny aspekt postępowania dyscyplinarnego, jednocześnie pozostawiał w mocy zarówno dotychczasową nazwę nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jak i rozwiązanie wyraźnie przewidujące, że do rozpoznania odwołania od orzeczenia organu dyscyplinarnego stosuje się przepisy postępowania cywilnego (por. art. 127 ust. 3 ustawy z 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej - Dz.U. Nr 227, poz. 1505 oraz art. 114 ust. 4 ustawy z 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk - Dz.U. Nr 96, poz. 619). W tych warunkach nie można przyjąć, że w drodze analizy opartej na kryterium językowym odniesione do nazwy nadzwyczajnego środka zaskarżenia orzeczeń zapadających po rozpoznaniu odwołania od rozstrzygnięcia organu dyscyplinarnego - i to nazwy użytej w kontekście wykluczenia dopuszczalności korzystania z tego środka - można wnioskować w sposób racjonalny o dokonaniu przez ustawodawcę wyboru określonej procedury. Nadto przyjęta przez skład powiększony wykładnia odpowiada, w jego ocenie, stanowi wyraz realizacji kierunku wykładni zarysowanego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, który z jednej strony podkreśla konieczność zapewnienia drogi odwołania się do sądu powszechnego od rozstrzygnięć organów dyscyplinarnych orzekających o odpowiedzialności zawodowej albo dyscyplinarnej, a z drugiej - coraz wyraźniej traktuje ten rodzaj odpowiedzialności jako odpowiedzialność o charakterze represyjnym, co powinno obligować do poddania jej rygorom procedury karnej. Jak podkreślił Sąd Najwyższy, Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie akcentował, że postępowanie dyscyplinarne zachowuje wszystkie gwarancje praw jednostki, określone przepisami art. 42-45 i 78 Konstytucji RP, które znajdują zastosowanie do oceny nie tylko regulacji *stricte*

karnych, ale również do innych mających charakter represyjny. Najbliższe państwowemu prawu karnemu jest prawo dyscyplinarne, które wprost należy uważać za szczególną gałąź czy rodzajową odmianę prawa karnego (wyrok TK z 8 grudnia 1998 r., K 41/97, OTK 1998 nr 7, poz. 117). Trybunał Konstytucyjny stwierdził także, że zakres przedmiotowy stosowania gwarancji wymienionych w rozdziale II Konstytucji RP wyznacza konstytucyjne pojęcie "odpowiedzialności karnej". W szczególności zakres stosowania art. 42 Konstytucji obejmuje nie tylko odpowiedzialność karną w ścisłym znaczeniu tego słowa, a więc odpowiedzialność za przestępstwa, ale również inne formy odpowiedzialności karnej związane z wymierzaniem kar wobec jednostki (por. wyroki TK z: 2 września 2008 r., K 35/06, OTK-A 2008 nr 7, poz. 120; 26 listopada 2003 r., SK 22/02, OTK-A 2003 nr 9, poz. 97). W odniesieniu do kwestii charakteru postępowania dyscyplinarnego Trybunał Konstytucyjny podkreślił również, że stosowanie w nim procedury karnej nie oznacza, iż staje się ono postępowaniem karnym. Jednak biorąc pod uwagę represyjny charakter postępowania dyscyplinarnego, należy uznać, że sięgnięcie do zasad i instytucji uregulowanych w procedurze karnej stwarza możliwości optymalnego zagwarantowania praw i wolności obwinionego, samo przejście do postępowania dyscyplinarnego instytucji wywodzących się z postępowania karnego ma zaś służyć celom ochronnym (por. wyrok TK z 27 lutego 2001 r., K 22/00, OTK 2001 nr 3, poz. 48).

Kontynuację tej linii orzeczniczej znajdujemy w postanowieniu składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 30 marca 2016 r., I KZP 22/15, niepubl. Dotyczy ono wykładni art. 33 ust. 6 ustawy z 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (jednolity tekst: Dz. U. z 2015 r., poz. 2168, ze zm.). Przepis ten stanowi, że sprawach utraty członkostwa w kole łowieckim, nabycia lub utraty członkostwa w Polskim Związku Łowieckim po wyczerpaniu postępowania wewnątrzorganizacyjnego albo od orzeczeń i postanowień kończących postępowanie dyscyplinarne stronom postępowania przysługuje, w terminie 14 dni od otrzymania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie, odwołanie do sądu okręgowego, z zastrzeżeniem art. 42da ust. 3. Od orzeczenia sądu okręgowego kasacja nie przysługuje.

Odnosząc się do pytania, jakie przepisy postępowania (cywilne, karne) winien stosować sąd okręgowy, rozpoznając w trybie tego przepisu odwołanie w sprawie utraty członkostwa w kole łowieckim, nabycia lub utraty członkostwa w Polskim Związku Łowieckim oraz od orzeczeń i postanowień kończących postępowanie dyscyplinarne, Sąd Najwyższy przyjął, że do postępowania sądowego, wszczętego przez wniesienie do sądu okręgowego odwołania w sprawach utraty, na podstawie uchwały właściwego organu koła lub Związku, członkostwa w kole łowieckim, nabycia lub utraty członkostwa w Polskim Związku Łowieckim, stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, natomiast do postępowania sądowego, wszczętego przez wniesienie odwołania od orzeczenia lub postanowienia kończącego postępowanie dyscyplinarne, stosuje się przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Sąd Najwyższy powtórzył za uchwałą I KZP 18/12, że za takim rozwiązaniem przemawiają względy gwarancyjne. Skoro bowiem odpowiedzialność dyscyplinarna ma charakter represyjny i wykazuje podobieństwo do postępowania karnego (zob.

także pkt 3.6 uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 6 listopada 2012 r., K 21/11, i wskazane tam orzeczenia tego Trybunału, także R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013, s. 41, 111), to wszelkie racje przemawiają za tym, by postępowania, w ramach których orzeka się o tej odpowiedzialności i wymierza określone, nieraz bardzo dolegliwe kary, były poddane sądowej kontroli odwoławczej oraz za tym, by kontrola ta była prowadzona przy zastosowaniu procedury określonej przepisami Kodeksu postępowania karnego, zapewniającej obwinionemu najdalej idące gwarancje procesowe.

Odniesienie się do zreferowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego wymaga przede wszystkim oceny, czy przyjęte w nim rozstrzygnięcia i przedstawiona argumentacja są relewantne dla rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego przedstawionego w analizowanej sprawie.

W związku z tym należy wziąć pod uwagę następujące okoliczności:

Po pierwsze, gdyby istotnie nałożenie kar dyscyplinarnych przez organy pozasądowe wymagało sądowej weryfikacji w postępowaniu prowadzonym według przepisów procedury karnej, to należałoby uznać, że we wszystkich tych przypadkach, w których ustawodawca określa wprost, iż właściwą jest tu procedura cywilna, trzeba by uznać że nie spełniają one standardów konstytucyjnych. Tymczasem orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego (TK), takiego wniosku bynajmniej nie potwierdza.

Przykładem jest wyrok TK z 29 stycznia 2013 r., SK 28/11, OTK-A 2013 nr 1, poz. 5, odnoszący się między innymi do art. 54 ust. 5 zdanie pierwsze ustawy z 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r, poz. 1946 ze zm.), który przewiduje, że sądowa kontrola orzeczeń organów dyscyplinarnych dla architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów przeprowadzana jest w trybie apelacji cywilnej. TK uznając, że przepis ten jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji wskazał, że już w wyroku z 8 grudnia 1998 r., K 41/97, OTK 199 nr 7, poz. 117, postawił pytanie, czy proceduralna ochrona komornika w sądowym postępowaniu kontrolnym, w którym stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego o apelacji, ma charakter kontroli rzeczowej i prawnie skutecznej. Trybunał odpowiedział na to pytanie twierdząco. Podkreślił, że "zastosowana koncepcja sądowej kontroli orzecznictwa komisji dyscyplinarnej wskazuje, że zarówno przyjęte rozwiązania procesowe, jak też uprawnienia sądu do kontroli prawidłowości postępowania dyscyplinarnego, a w konsekwencji do uchylecia wydanego orzeczenia komisji dyscyplinarnej gwarantuje wystarczający standard ochrony konstytucyjnej osób, które są członkami tej korporacji zawodowej. Przyjęta regulacja gwarantuje ukaranemu członkowi korporacji komorniczej prawo dochodzenia przed sądem zarówno faktu niepopelnienia przewinienia dyscyplinarnego, jak też bezpodstawności wszczęcia przeciwko niemu takiego postępowania". W sprawie SK 28/11 Trybunał Konstytucyjny podtrzymał twierdzenie o zgodności z Konstytucją modelu sądowej kontroli orzeczeń organów dyscyplinarnych uruchamianego w trybie apelacji cywilnej. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego taki model zapewnia obwinionemu w postępowaniu dyscyplinarnym prawo do efektywnej i rzeczowej kontroli sądowej orzeczeń organów samorządu

zawodowego zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji. W postępowaniu apelacyjnym obwiniony ma znaczną swobodę przedstawiania zarzutów i może powoływać się na wszelkie powody zaskarżenia, które uważa za pożądane i odpowiednie z punktu widzenia jego interesów. Ponadto sąd apelacyjny w granicach zaskarżenia ma obowiązek z urzędu wziąć pod uwagę nieważność postępowania (art. 378 § 1 k.p.c.). Przepisy regulujące postępowanie apelacyjne zapewniają obwinionemu nie tylko skuteczną możliwość kwestionowania prawidłowości postępowania przed samorządowymi organami dyscyplinarnymi, ale również przyjętych w postępowaniu dyscyplinarnym ustaleń faktycznych, a także pozwalają na powoływanie nowych faktów i dowodów (zob. art. 367 i następane k.p.c.). Jest to tzw. apelacja pełna. W konsekwencji obwiniony może dowodzić zarówno faktu niepopelnienia przewinienia dyscyplinarnego, jak też bezpodstawności wszczęcia postępowania i nieuwzględnienia wszystkich argumentów i dowodów świadczących o jego niewinności. Co więcej, stosując przepisy kodeksu postępowania cywilnego o apelacji sąd może - w zależności od przyczyny wadliwości - nie tylko uchylić zaskarżone orzeczenie lub uchylić orzeczenie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania samorządowemu organowi dyscyplinarnemu, lecz także zmienić orzeczenie i orzec co do istoty sprawy (art. 386 k.p.c.).

W postępowaniu apelacyjnym obwiniony może skutecznie bronić swoich praw zgodnie z art. 42 ust. 2 Konstytucji. Do postępowania przed sądem apelacyjnym stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.). A zatem obwiniony może powoływać świadków, składać wnioski o opinię biegłych czy składać zeznania. Przysługuje mu prawo do wysłuchania. Nie bez znaczenia dla obrony praw obwinionego jest art. 384 k.p.c., który przewiduje, że sąd apelacyjny nie może uchylić lub zmienić wyroku na niekorzyść strony wnoszącej apelację, chyba że strona przeciwna również wniosła apelację. Zarówno w postępowaniu dyscyplinarnym jak i w sądowym postępowaniu kontrolnym obwinionemu przysługuje prawo do obrony w wymiarze formalnym. Skarżący może ustanowić obrońcę (w postępowaniu dyscyplinarnym) lub pełnomocnika (w postępowaniu sądowym) z wyboru albo złożyć wniosek o jego wyznaczenie z urzędu. W postępowaniu sądowym kontroli podlega prawidłowość stosowania przez organy samorządowe gwarancji prawa do obrony zapewnionych obwinionemu w postępowaniu dyscyplinarnym. Należy podkreślić, że art. 379 pkt 5 k.p.c. przewiduje nieważność postępowania, jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że w postępowaniu sądowym obwiniony może podnieść zarzut niewspółmierności orzeczonej kary, czyli niewłaściwego zastosowania przez organ dyscyplinarny dyrektyw wymiaru kary. Zarzut ten podlega rozpoznaniu przez sąd (art. 378 § 1 k.p.c.). Trybunał stwierdził również, że w postępowaniu odwoławczym sąd uprawniony jest do oceny, czy zarzucony obwinionemu czyn został udowodniony, co jest związane z obowiązywaniem zasady domniemania niewinności. W wyroku z 27 lutego 2001 r., K 22/00 Trybunał podkreślił, że poddanie orzeczenia dyscyplinarnego kontroli sądowej nie eliminuje z postępowania zasady domniemania niewinności "(...) ale poprzez możliwość odwołania się do sądu, stwarza dodatkową możliwość jej zabezpieczenia".

Zgodnie z art. 176 ust. 2 Konstytucji, do ustawodawcy należy określenie procedury stosowanej do rozpoznawania danego rodzaju spraw. Procedura ta powinna umożliwić jednostce realizację prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji), a w wypadku postępowań represyjnych zapewniać również gwarancje wynikające z prawa do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji). W niniejszej sprawie Trybunał uznał, że ustawodawca, przewidując w art. 54 ust. 5 zdaniu pierwszym u.s.z. stosowanie przepisów kodeksu postępowania cywilnego o apelacji do rozpoznawania odwołań od orzeczeń Krajowego Sądu Dyscyplinarnego dla architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów, nie przekroczył granic swobody regulacyjnej. Zaskarżony przepis umożliwia obwinionemu skuteczną obronę praw w ramach procedury zapewniającej efektywną i rzeczywistą sądową kontrolę orzeczeń wydawanych przez samorządowe organy dyscyplinarne.

TK wskazał również, że poza zakresem jego kontroli pozostaje ocena, czy inna procedura (np. karna) mogłaby w sposób "pełniejszy" umożliwić realizację praw obwinionego. Tym bardziej, że zgodnie z powołanym orzecznictwem konstytucyjnym, obwinionemu w postępowaniu dyscyplinarnym nie muszą przysługiwać tożsame gwarancje prawa do obrony, jak oskarżonemu w postępowaniu karnym. A zatem gwarancje te nie muszą być realizowane wyłącznie przez stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego. Zdaniem Trybunału należy jednak wziąć pod uwagę, że w sprawie K 9/10 (wyrok z 25 czerwca 2012 r., OTK-A 2012 nr 6, poz. 66), wnioskodawca - Rzecznik Praw Obywatelskich - argumentował przed Trybunałem Konstytucyjnym, że model apelacji cywilnej w dużo większym stopniu uwzględnia dyrektywy wynikające z konstytucyjnego prawa do sądu niż charakteryzujący się zdecydowanie bardziej ograniczonym zakresem kontroli model wzorowany na kasacji karnej, który znajduje zastosowanie m.in. w wypadku adwokatów, radców prawnych oraz prokuratorów.

Na marginesie można też wspomnieć, że także z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wynika, że standard określony w art. 6 Konwencji Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności nie zawsze musi mieć zastosowanie w stosunku do funkcjonariuszy publicznych. Trybunał uznał, że art. 6 nie ma zastosowania do postępowania dyscyplinarnego prowadzonego przeciwko pracownikowi Państwowej Straży Pożarnej i wykładowcy Głównej Szkoły Pożarniczej, które doprowadziło do jego wydalenia ze służby (por. decyzja z 11 lipca 2000 r. o niedopuszczalności sprawy Janusz Kępka przeciwko Polsce, skargi nr 31439/96 i 35123/97; por. również szerzej: M. Wąsek-Wiaderek, *Zastosowanie gwarancji art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka do postępowań dyscyplinarnych (ze szczególnym uwzględnieniem odpowiedzialności dyscyplinarnej zawodów prawniczych)*, Rejent 2010 nr specjalny s. 71-87). Według Trybunału także postępowanie dyscyplinarne prowadzone przeciwko funkcjonariuszowi policji za odmowę nie jest oskarżeniem w sprawie karnej, mimo, że karą było zwolnienie ze służby [por. A. Wróbel, P. Hofmański (w.): L. Garlicki (red.) *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, Warszawa 2010, s. 270].

Po drugie, wśród przedstawicieli nauki nie ma zgody co do charakteru prawnego odpowiedzialności dyscyplinarnej, jej przesłanek, organów oraz procedur, w ramach których mogłaby spełniać swe funkcje (por. między innymi: P. Czarnecki, *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2011, s. 61 i n.; A. Korzeniowska- Lasota, *Zróżnicowanie postępowań dyscyplinarnych*, *Przegląd Prawa Publicznego* 2014 nr 7-8, s. 218 i n.). W tym właśnie upatruje się przyczynę zróżnicowania tego typu odpowiedzialności. Różnorodność rozwiązań jest tak duża, że w zasadzie w obrębie każdego zawodu (funkcji) istnieje odrębny, charakterystyczny model odpowiedzialności (por. szerzej: K. Ceglarska-Piłat, *Pojęcie i cechy charakterystyczne odpowiedzialności dyscyplinarnej w prawie polskim*, *Studia Prawnicze* 2015 nr 2, s. 99 i n.). Niekoherencja rozwiązań występuje przy tym nawet w obrębie grup zawodowych do siebie podobnych np. służb mundurowych (A. Korzeniowska- Lasota, *Zróżnicowanie...*, s. 219).

Po trzecie, zreferowane orzecznictwo Sądu Najwyższego i stanowisko w nim zajęte nie odnoszą się do odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariuszy służb mundurowych. W odniesieniu zaś to do tej grupy w zakresie kognicji sądu, zasadniczo właściwy jest sąd administracyjny, wyjątek stanowi kontrola rozstrzygnięć dyscyplinarnych zapadłych właśnie wobec funkcjonariuszy Służby Więziennej, którą powierzono sądom pracy. Właściwość sądu pracy w tych sprawach ustawodawca, praktycznie bez uzasadniania zmiany, wprowadził ustawą SW. Do tego czasu także dla nich właściwy był sąd administracyjny. Okoliczność ta jest istotna także z tego względu, że pomimo, iż także w tych ustawach, w których dla rozpoznania odwołań od orzeczeń dyscyplinarnych przeciwko funkcjonariuszom służb mundurowych przewidziano właściwość sądu administracyjnego ustawodawca nie wskazuje wprost procedury, według której ma przebiegać postępowanie sądowe, to sądy administracyjne stosują w tym zakresie Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Powszechnie wiadomo zaś, że rozwiązania w nim przyjęte są zdecydowanie bliższe procedurze cywilnej niż karnej; ustawa ta jest przecież w dużej mierze wzorowana na Kodeksie postępowania cywilnego. Por. przykładowo: art. 118 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 355 ze zm.) wraz z postanowieniem Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 26 września 2014 r., I OSK 2252/14, LEX nr 1529011; art. 181 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 990 ze zm.) wraz z wyrokiem Sądu Administracyjnego w Białymstoku z 22 lutego 2011 r., II SA/Bk 842/10, LEX nr 784042; art. 124j ustawy z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1340 ze zm.) wraz z uchwałą 7 sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 10 stycznia 2011 r., I OPS 4/10, ONSAiWSA 2011 nr 2, poz. 24; art. 136b ust. 6 ustawy z 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 1402 ze zm.) wraz z wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 17 listopada 2005 r., I OSK 263/05, LEX nr 192634.

Po czwarte, w uzasadnieniu uchwały I KZP 18/12 Sąd Najwyższy duże znaczenie przywiązał do sformułowania zawartego w art. 46 u.b.r., który stanowi że

„w sprawach nieuregulowanych w niniejszym rozdziale, dotyczących postępowania dyscyplinarnego, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego”. Przypomnieć wypada więc, że Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, iż skoro przepis odsyłający posługuje się określeniem "w sprawach (...) dotyczących postępowania dyscyplinarnego", a nie np. "w postępowaniu dyscyplinarnym", to można zasadnie twierdzić, że rozpoznanie odwołania od orzeczenia Krajowego Sądu Dyscyplinarnego jest sprawą dotyczącą postępowania dyscyplinarnego w rozumieniu art. 46 u.b.r., a zagadnienie stosowanej procedury nie jest już odrębnie uregulowane w ustawie, co pozwala wprost zastosować zawarte w powołanym przepisie odesłanie do Kodeksu postępowania karnego, również w postępowaniu toczącym się przed sądem okręgowym - sądem pracy i ubezpieczeń społecznych. W związku z tym należy zauważyć, że art. 259 ust. 1 ustawy o SW posługuje się odmiennym sformułowaniem. Określając zakres zastosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego nie używa zwrotu „w sprawach (...) dotyczących postępowania dyscyplinarnego", ale zwrotu "w postępowaniu dyscyplinarnym". Zgodnie z jego literalnym brzmieniem: „w sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie do postępowania dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego w zakresie dotyczącym wezwań, terminów, doręczeń i świadków, z wyłączeniem możliwości nakładania kar porządkowych”.

Po piąte, w literaturze wyrażono wprost zapatrywanie, że „przyjęcie w art. 263 ustawy o SW kognicji sądów pracy w sprawach dyscyplinarnych funkcjonariuszy SW (...) zasługuje na pełną aprobatę. Należy bowiem uwzględnić fakt, że kary dyscyplinarne odnoszą się wyłącznie do statusu SW bezpośrednio związanego z zatrudnieniem. W tej materii powinien więc orzekać sąd wyspecjalizowany w tej kategorii spraw” (B. Baran, *Droga sądowa w sprawach dyscyplinarnych funkcjonariuszy Służby Więziennej*, Polski Proces Cywilny 2015 nr 4, s. 623). Autorka tego poglądu nie ma żadnych wątpliwości, co do stosowania przez ten sąd przepisów Kodeksu postępowania cywilnego z uwzględnieniem przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy (tamże, s. 624 i n.). Stwierdza także, że „w sprawach dyscyplinarnych funkcjonariuszy SW ustanowiona *de lege lata* droga sądowa w pełnym zakresie respektuje konstytucyjne prawo do sądu. Obowiązująca z art. 263 ustawy o SW norma też odpowiada standardom sprawiedliwości proceduralnej” (tamże, s. 630-631). Na marginesie można dodać, że zgodnie z art. 262 ustawy SW karami dyscyplinarnymi są: 1) nagana; 2) ostrzeżenie o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym; 3) ostrzeżenie o niepełnej przydatności do służby w Służbie Więziennej; 4) wyznaczenie na niższe stanowisko służbowe; 5) obniżenie stopnia; 6) wyznaczenie na niższe stanowisko służbowe wraz z obniżeniem stopnia; 7) wydalenie ze służby.

III. Konkluzja.

Według autorki notatki, powierzenie rozpatrywania odwołań od orzeczenia kończącego postępowanie dyscyplinarne przeciwko funkcjonariuszowi Służby Więziennej sądom pracy, które co do zasady rozstrzygając sprawy im przekazane stosują procedurę cywilną i w stosowaniu tej właśnie procedury są wyspecjalizowane, przemawia za przyjęciem, że sądy te także w sprawach dyscyplinarnych funkcjonariuszy SW powinny stosować przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Brakuje bowiem argumentów, które wystarczającym stopniu przemawiałyby za potrzebą stosowania przez sąd pracy w tych sprawach Kodeksu postępowania karnego.

V. ORZECZENIA, KTÓRE ZOSTANĄ OPUBLIKOWANE W OSNP 2016/6

Sprawy z zakresu prawa pracy

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2014 r., I PK 98/14, OSNP 2016 nr 6, poz. 67

1. Zasadzenie przez sąd na podstawie art. 45 § 2 k.p. (art. 56 § 2 k.p.) odszkodowania zamiast żądanego przez powoda przywrócenia do pracy oznacza uznanie, że wystąpiły dostatecznie istotne powody rozwiązania stosunku pracy, a przyznanie odszkodowania wynika z tego, że przyczyny, które zostały wskazane w oświadczeniu o rozwiązaniu umowy, nie uzasadniały wypowiedzenia (rozwiązania bez wypowiedzenia) lub pracodawca naruszył przepisy o rozwiązywaniu umowy o pracę.

2. Ocena celowości i możliwości przywrócenia pracownika do pracy (art. 45 § 2 lub 56 § 2 k.p.), powinna uwzględniać całokształt okoliczności istniejących w chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.). Może się więc odnosić również do zdarzeń zaistniałych przed datą złożenia przez pracodawcę oświadczenia woli o rozwiązaniu stosunku pracy i nieuwzględnionych w tym oświadczeniu.

3. Z art. 18 ust. 1 i art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 1202 ze zm.) wynika prawo oraz obowiązek urzędnika samorządowego ujawniania lub krytyki nieprawidłowości funkcjonowania pracodawcy samorządowego, jeśli celem takiego działania jest ochrona interesu publicznego (państwa lub wspólnoty samorządowej).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2014 r., III PK 11/14, OSNP 2016 nr 6, poz. 68

1. Przesłanką stosowania art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 191 ze zm.) jest faktyczne dokonanie zmiany organizacyjnej w szkole, powodującej zmianę planu nauczania uniemożliwiającej dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć.

Czynności, na podstawie których dochodzi do takich zmian, powinny być dokonane w ramach obowiązującego porządku prawnego. Nie oznacza to jednak, że sąd pracy rozpoznający spór między pracownikiem a pracodawcą samorządowym powinien oceniać, czy czynności leżące u podstaw tych zmian organizacyjnych (w szczególności uchwała właściwego organu gminy o likwidacji publicznej placówki oświatowej) były zgodne z odpowiednimi przepisami i merytorycznie uzasadnione.

2. W razie dokonania przez pracodawcę wypowiedzenia umowy o pracę a następnie dokonania kolejnego wypowiedzenia, o zgodności z prawem rozwiązania stosunku pracy decyduje prawidłowość tego z wypowiedzeń, które wcześniej wywołało skutek rozwiązujący, a nie tego, które wcześniej zostało złożone. Jeżeli wypowiedzenie złożone później wywołało skutek rozwiązujący umowę przed wypowiedzeniem złożonym wcześniej, to wcześniejsze wypowiedzenie staje się bezprzedmiotowe, gdyż nie może doprowadzić do rozwiązania stosunku pracy, który już nie istnieje.

3. Zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. nie stanowi usprawiedliwionej podstawy skargi kasacyjnej, gdy sąd drugiej instancji - dokonując merytorycznej oceny zarzutów zgłoszonych w apelacji - uznaje je za nieuzasadnione, a także gdy pomija niektóre nieistotne argumenty apelującego.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2014 r., II PK 285/13, OSNP 2016 nr 6, poz. 69

Dodatek zagraniczny przysługujący członkowi służby zagranicznej jest uwzględniany przy ustaleniu wysokości odszkodowania za rozwiązanie umowy o pracę z naruszeniem przepisów o wypowiedaniu umów o pracę (art. 50 § 4 k.p. w związku z art. 172 i art. 297 pkt 1 lit. b k.p. w związku z art. 29 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej, Dz.U. Nr 128, poz. 1403 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2014 r., I PK 124/14, OSNP 2016 nr 6, poz. 70

Zadośćuczynienia na podstawie art. 446 § 4 k.c., w razie śmierci pracowników na skutek wypadku przy pracy w tym samym miejscu i tego samego dnia, powinny być przyznane w oparciu o takie same obiektywne kryteria. W takim przypadku istotna dyferencjacja zadośćuczynień powinna być uzasadniona przez sąd szczególnymi okolicznościami dotyczącymi pokrzywdzonych, odmiennymi od istniejących w bardzo podobnych sprawach.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2014 r., I PZ 24/14, OSNP 2016 nr 6, poz. 71

W sprawie o odszkodowanie z tytułu dyskryminacji w zatrudnieniu, jej ustalenie stanowi przesłankę zasądzenia odszkodowania, a nie odrębne roszczenie. Wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie o takie odszkodowanie określa się na podstawie art. 19 § 1 k.p.c.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 2014 r., III PZ 10/14,

OSNP 2016 nr 6, poz. 72

Wyznaczenie przez sąd dwóch rozpraw w tym samym terminie (w sprawie pracowniczej i karnej) jest obiektywną i niezależną przeszkodą uniemożliwiającą stronie działającej bez pełnomocnika uczestniczenie w posiedzeniu sądu. Rozpoznanie sprawy i wydanie wyroku w takich okolicznościach narusza art. 214 § 1 k.p.c. i pozbawia stronę możliwości działania w rozumieniu art. 401 pkt 2 k.p.c.

Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych

Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2015 r., III UZP 7/15 ze zdaniem odrębnymi SSN J. Strusińskiej- Żukowskiej i SSN K. Staryka, OSNP 2016 nr 6, poz. 73

Członkom załogi statku rybackiego wykonującym prace w służbie pokładowej przysługuje prawo do emerytury pomostowej na podstawie art. 8 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 965) w związku z punktem 22 załącznika nr 1 do tej ustawy.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2015 r., III UZP 14/15, OSNP 2016 nr 6, poz. 74

Pojęcie przychodu określone w art. 4 ust. 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.) obejmuje wartość świadczeń ponoszonych przez pracodawcę z tytułu zakwaterowania pracowników i tym samym stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu art. 18 ust. 1 tej ustawy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2014 r., II UK 56/14, OSNP 2016 nr 6, poz. 75

Dobrowolne ubezpieczenie chorobowe na skutek wniosku zgłoszonego w terminie określonym w art. 14 ust. 1a w związku z art. 36 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.) powstaje od dnia wskazanego we wniosku tylko w wypadku równoczesnego objęcia obowiązkiem ubezpieczeń społecznych emerytalnego i rentowych. W innym wypadku ubezpieczenie społeczne powstaje nie wcześniej niż chwilą zgłoszenia wniosku (art. 14 ust. 1 tej ustawy).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2014 r., II UK 77/14, OSNP 2016 nr 6, poz. 76

Odesłanie wynikające z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.) ma charakter dynamiczny, co oznacza, że o zastosowaniu do należności z tytułu składek przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 749 ze zm.) w określonym brzmieniu, decydują przepisy międzyczasowe, a w ich braku ogólne zasady intertemporalne.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 2014 r., I UZ 19/14, OSNP 2016 nr 6, poz. 77

Protokół rozprawy sądowej oraz orzeczenie sądu są dokumentami urzędowymi, których mocy dowodowej (art. 244 § 1 i art. 252 k.p.c.) co do składu sądu, nie podważa treść wokandy sporządzanej dla celów informacyjnych.

Sprawy ogólne

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2014 r., III SK 59/13, OSNP 2016 nr 6, poz. 78

Przy wymierzaniu kary za niewykonanie obowiązku zakupu energii elektrycznej wytworzonej w skojarzeniu z wytwarzaniem ciepła w przyłączonych do sieci źródłach energii znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w I półroczu 2007 r. na podstawie art. 56 ust. 1 pkt 1a w związku z art. 9a ust. 8 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 1059 ze zm.) w brzmieniu sprzed wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 12 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy - Prawo energetyczne, ustawy - Prawo ochrony środowiska oraz ustawy o systemie oceny zgodności (Dz.U. Nr 21, poz. 124 ze zm.), należy uwzględnić szczególne okoliczności faktyczne i prawne, wynikające z ustawowych modyfikacji zasad zakupu energii w tym okresie.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2014 r., III SW 31/14, OSNP 2016 nr 6, poz. 79

Nieoficjalne cząstkowe wyniki wyborów nie mają znaczenia prawnego. Konfrontowanie ich z oficjalnymi wynikami podanymi przez Państwową Komisję Wyborczą nie może uzasadniać zarzutów protestu wyborczego.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2014 r., III SW 7/14, OSNP 2016 nr 6, poz. 80

Odmowa wydania karty do głosowania uprawnionemu wyborcy, wskutek potwierdzenia przy jego nazwisku w rubryce spisu wyborców wydania tej karty innej osobie, stanowi naruszenie art. 10 § 1 Kodeksu wyborczego.

VI. NAJNOWSZE PUBLIKACJE Z ZAKRESU PRAWA PRACY I UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

dr Eliza Maniewska

Prawo pracy

J. Stelina (red.), *Prawo pracy (wyd. 3)*, Warszawa 2016

- A. Ludera-Ruszel, *Standardy ochrony pracowniczego prawa do prywatności w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, PiP 2016 z. 4
- A.Tyc, *Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji – pułapka dla prawa pracy?* PiZS 2016 nr 4
- J. Gołaś, *Górne granice wynagrodzenia za pracę*, PiZS 2016 nr 4
- E. Maniewska, *Długość terminów na dochodzenie przez pracownika roszczeń z tytułu rozwiązania umowy o pracę a zasada proporcjonalności*, PiZS 2016 nr 4
- M. Barański, *Obowiązki informacyjne osoby ubiegającej się o zatrudnienie pracownicze*, PiZS 2016 nr 4
- A. M. Świątkowski, *Racjonalne przystosowanie stanowisk pracy do potrzeb niepełnosprawnych*, PiZS 2016 nr 4
- Ł.Pisarczyk, *Nowy model zatrudnienia terminowego w prawie pracy? – część 1*, M.Pr.P. 2016 nr 4
- B. Bury, *Prawo personelu medycznego (lekarskiego) do powstrzymania się od wykonywania pracy*, M.Pr.P. 2016 nr 4
- A. Bigaj, *Oczywistość popełnienia przestępstwa jako przesłanka rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika*
- A. Sobczyk, *Transfer pracowników a szczególna ochrona trwałości stosunku pracy działaczy związkowych*, M.Pr.P. 2016 nr 4
- J. May, *Dopuszczalność umów prorogacyjnych w sprawach z zakresu prawa pracy*. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 13 lutego 2014 r. (II PZP 1/13), PiZS 2016 nr 4
- M. Kotowicz, *Dopuszczalność zawierania umowy o właściwość sądu między stronami stosunku pracy*. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 13.02.2014 r. (II PZP 1/13), Polski Proces Cywilny 2016 nr 2
- M. Włodarczyk, *Prawo pracy - kwalifikacje pracownicze - urlop szkoleniowy - aplikant radcowski - odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy*. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2015 r., II PK 54/14, OSP 2016 z. 4, poz. 33
- M. Szabłowska-Juckiewicz, *Prawo pracy - mobbing - zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę - odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy - stosowanie kodeksu cywilnego do stosunku pracy*. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2015 r., III PK 65/14, OSP 2016 z. 4, poz. 34

Prawo ubezpieczeń społecznych

- K. Brzozowska, E. Dawidowska-Myszka, *Podstawa wymiaru świadczeń z ubezpieczenia chorobowego*, PS 2016 nr 4
- K. Antonów, *Ubezpieczenie społeczne - "ujawnienie okoliczności" w rozumieniu art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - powaga rzeczy osądzonej - postępowanie dowodowe - podstawa wymiaru emerytury*. Glosa do wyroku Sądu z dnia 3 lutego 2014 r., I UK 322/13, OSP 2016 z. 4, poz. 35